

საპოლიტიკო საპეციენირო და სალიტერატურო ნახატიანი გაზეთი გამოდის ყოველ კვირა დღეს

გაზეთის ფასა: ერთი წლით გაუგზავნ. 7 მან., გაცხადებით 8 მან. ნახევარი წლით გაუგზავნ. 3 მან. 50 კაპ., გაცხ. 4 მან. სამი თვით გაუგზავნ. 2 მან., გაცხ. 2 მან. 50 კაპ., თითო ნომერი სამ შაურათ.

ხელის-მოწერა მადლები: თფილისში „წერა-კითხვის საზოგადოების კანცელარიაში“ (Дворцова, Л. зем. банка № 101) და თვით „კვალის“ რედაქციაში არტილერიის ქუჩა, № 5. ფოსტის ადრესი: Тифлис. Редакция „Квალის“.

შინაბანი: პრესა ნ. ჟორდანიასი, — სხვა-და-სხვა ამბავი, — „კვალის“ კორესპონდენტები, — ჩინეთის ამბები, — ჯავახეთი და ჯავახელი (შემდეგი) ი. გომართელისა, — შენიშენა ნ. ჟორდანიასი, — წერილი რედაქციის მიმართ იანტესი, — ლია წერილი „ივერიის“ რედაქციის მიმართ ნ. ჩინუასი და მ. კალანდარისა და განცხადებები.

„კვალის“ რედაქცია უმორჩილესათ თხოვს თავის ხელის-მოწერლებს, ვისაც ფულა სრულათ არ შე-მოუტანიათ, დასჭარონ ფულას გამოგზავნა 1-ელ ივლისამდე. წინააღმდეგ შემთხვევაში გაზეთი მოქ-სნობათ 1-ელ ივლისს.

კ რ მ ს ა

VIII

ახალი კითხვები.

აღბა 1893 წ. საბჭოს განახლების დრო და აი „ივერია“ ილიციძეს. მის ფურ-ტლებზე გამოდის ბ. მოქალაქე და სამართლიანთ გოდებს:

ამ თვეში შესრულდა სწორედ 17 წელიწადი, რაც თფილისის მიენიჭა თვით-მმართველობა. ამ გარემოებამ ქალაქი მეტით წინ წასწია. ის გადასისკუთვლდა, გა-

წმინდა სანატარულათ და განხლებით უკეთ მოეწყო და სხ. „მაგრამ ერთი რამ არის სამწუხარო და დასაღონი და ეს ერთი რამ ის არის, რომ თვით ქართველო-ბის ქალაქის წინამტებაში თითქმის არავითარმანა წინააღმდეგ არ მიუღია. მარადაც და, რა სიმსახურა მიუღ-ვის ქართველ საზოგადოებას ამ 17 წლის განმავლობა-ში წინაშე თავის სამშობლო ქალაქისა? სამწუხაროდ ჩვენდა თითქმის არავითარაა. ამის უმთავრესა მიზეზი ის „გარემოება იყო, რომ ქართველ უმეტესად სო-ზოგადოება უმეტეს ნაწილათ სამსახურის წინამტების შესტრფეალებდა, ეს გზა მამნ ხსნილია ჭკონდა საუ-კუთისა „სამხედრო“ ადგილები ხეხუბურთა ხელში იყო და სხვა. ამასთანავე სასწავლნი და შორს მკვერტნი განხა ხელალებ გვეჩვენს. სამოქალაქო მოღვაწეობა შეუ-ღებებრივად დარჩა ვაჭრობის, რომელსაც განსიისა საქმეური ჭკვიანობა და თვით მმართველობის უკლებ-შეაბ თავისი განხლებული ასლგაქდობა, გაუჩინა ვრცე-ლი ასწავლნი სამოქალაქო მოღვაწეობისა და სიამთლე უნდა სთქვას გარე, ვადევიც ასწავლებანი თავი, ერთის მხრივ, სამსახურის კარის დაგეტრას და მეორეს მხრივ განვითარებულ ახალგაზრდების გამაჯავლება მოხდება ხს.

სხლას ერთმანეთს გადაატყარს. დღეს ვინც ამ მეთაურს ამხელდას სმას, სმის ამომღებს და ნაგულეუკანების მიწებზედს მამინვე შიკარღებას მეთაურთან დამტყდება, რომელიც ამთავე წყალობით ლუკმა-პური ჰყო, გამტყობას დასწამებს და ხუროდებან: გოჭყელეთ, სომხის კრი შუკრანსკვესს, გოჭყელეთ საქართულოს ერს ძირს უთხარანია! ჰქ ან სომხას კრი, ან საქართველოს ძირს ან შუაშია? მიუღს თავის საცოცხლეში არც ერთს ამ მეთაურთანას, არც მეორეს თავის ერთსიას სხლათი ან უსწუხებით, საწყალო ხალხისათვის სხელა ან გაუმართაეთ, თუძებ ვი ამ საწყალო სხლასა და სასოჯალუბის მოსახათ ამ მოძველებულმა მეთაურებმა ბევრი მუდარფისა სხლათი გაცეითეს და ათი ათასობით შესტყმეს. ჩვენ მეთაურებზედ, რომელნიც დღეს ბოლოღებთ გამხდარან, რაიმე რომ დასწყოთ, ამათ შედგომას ან საქმის და შედგომას რომ გამოუტყველოთ, აქ არ შუაში უნდა იყოს ან სომხის კრი, ან საქართველობა? საკეთის მეტი რა დაუშეება ან ერთს ან მეორეს? თუ სხვა არა გამოადარა, შეძახეთა გამოფხისა! დებან მიძინებულსა და სასოჯალო საქმიეთის, გოჭყელ, გუბერატორ უნდა იყოს, მაგრამ არა, თუფლებსა და კეთილ ცხოვრებას შეწყვეტენ მთავრნი სულ სხვა აზრით უტანებან კეთის, ასინა ფეჟრობენ, თუ ჩვენ არ ვაქნებით, ქუა ქუა სულც ნუ დაჩნდებოდა. ამიტომაც უკეთესებდა, ამიტომაც დეკანოზ და ერის მოლოატეს ემხიან მათზე უფრო გულ შემატებას ახლაჯხდომას, რადგანც კეთის თვითონ ტანტიდან არ ჩამოკვიდნენ და მათი ადგილი სხვა უმკობესს ან დაიჭროს“ („კველი“ 1893 წ. № 15 გვ. 14—15).

მეორე ალავას, გ. წერეთელი იცვლევს ამავ სავანს და ქართველ-სომხების ვადამტყობის მიზეზით, გარდა ზემოთ მოყვანილი გარემოებისა, აღიარებს კიდევ ვაჭრობა-მრეწველობას. ეს დარგი ქართლ-კახეთში თითქმის სულ მთლათ ერთიანათ სომხის ვაჭართ ჩუევირდათ ხელში და ამან გამოიწვია ქართველების წინააღმდეგობა. ეს კიდევ უფრო დაიხვიეს ხელზე ორივე ხალხის მეთაურებმა და ნაციონალურ სამოსელით შეიმოსნენ. „დრო არის ახალი თაობა, რომელიც ეს არის გამოადის სასპარებოთ, უფრო გონიერათ მოიქცეს; ვიდრე იტყვიოდნენ ძველი მეთაურები, დრო არის სომეხ-ქართველ ახალთაობამ სერთათ მისცენ ხელი ერთ-მანეთს! და დაწყონ მუშაობა კეთილ-მდგომარეობის მოსაპოებლათო.“ (№ 17).

აქედან ცხადია, რომ გ. წერეთელი სომეხ-ქართველთა ურთიერთობას უყურებს ახლაც ისე, როგორც ის „დროებაში“ უყურებდა. მისთვის მთავარი ძალა და მნიშვნელობა იმავე პოლიტიკურ

პროგრამას აქვს და ატყობი ბრძოლას. ვერტიკალური დაინტერესებითი კლასის ბრძოლით. ამის გამო ორივე ტომის ხალხთ და მათ ახალ თაობას ურჩევს ნუ ჩაერთობს ამ ბრძოლაში.

„ივერია“ ამ მხრით სრულებით არ შეეხბო ამ კითხვას. მართალია, სატყვიით ერთობას, თანხმობას ქადაგებს, მაგრამ საქმით კი ამ შეთანხმების წინააღმდეგი შეიქნა და ის იყო ქართველობაც დამარცხდა. არჩენები გათავდა, ყოველივე მიჩუმდა და მიჩუმდა „ივერიაც“. „კველი“ შეუღდა მოქალაქეობრივ იდეების ვაგრცელებას და თავის ფურცლებზე არა ერთხელ უამაყუნა სომეხ-ქართველთა კითხვებზე. „ივერია“ ჟარპყოვს „კველის“ ახალ მიმართულებას და სოფლურ იდეალებს ჩვეულებრივით არ ეშვება. ასე ვაგიდა 4 წელი და თფილისის საბჭოც ვასახლებული შეიქნა. (1897 წ.) ახლა კი „ივერია“ ისევ ილიძებს და სოფლიდან პირდაპირ საბჭოში ვაღმოდის, შემოშეთო. მაგრამ ახლა ის მარტო აღარ არის, მას მეთაური სხვა ვინმე გამოუჩნდა და მის ფერხულში ერთიანათ დგება.

1897 წ. ვაზ. „კავკასის“ რედაქტორი შეიქნა ბ. ვ. ლ. ველიკოკო, კაცი ნიჭიერი და თავისი მიმართულებით შორისმჭირეტელი. იმან საქვეყნოთ გამოაცხადა, სომხების მიდრეკილებას ბოლო უნდა მოეღოსო და იკიდვ ატყდა ბრძოლა სომხების წინააღმდეგ. იმას რასაც „ივერია“ მთელ თავის სიტყვებში ვერ მიხვდა, თუ არ მიხვდა—მიხვდა „კავკასი“ და ეს თავის სასარგებლოთ ამუშავა. ის, რასაც „ივერია“ მუდამ აუშფოთებლათ შეჰყურებდა, ახლა „კავკასის“ აყოლით საავიტიაციო მასალათ გამოიყენა; ის რასაც ის წინეთ თვითონ უარჰყოვდა, ახლა თავის ბაირაღზე დააწერა—ერთი სიტყვით „ივერიაში“ მიიღო „კავკასის“ პროგრამა და ახალი დროში გამოვიდა, ეს დროში იყო დროში „კავკასისა“. ამ საგნის შესახებ მრავალი წერილები დაიბეჭდა „ივერიაში“. ჩვენ აქ მოვიყვანთ მხოლოთ თვითონ ი. კავკავაძის ერთ საპროგრამო წერილს. აი რას ამბობს ის ამ წერილში:

1) ნებას მივცემ ჩემ თავს აქ დავასახლო ჩვენი წერილი ამ საგნის შესახებ, რომელიც დაიბეჭდა 1896 წ. „კველი“ ამ სათაურით: „შესაშლილ წლებში მოღვაწეობა და დღევანდელი ცხოვრება“ (№ 9 და სს.)

2) მაგ. „კავკასი“ წერდა 600—800 სომხის მუშები მოვიდნენ ქალაქში და აქაურ მუშების ხელ-ფასს დასცემნო. ამისათვის რაიმე ღონის მიღება საჭირო რომ აქ არ მოღიოდნო. ვაიმეორა იცევი „ივერიაში“ (№ 44), თუმცა ასეთი შემთხვევა წინეთ თვით „ივერიაში“ აღუნიშნავს, მარა სომხების საწინააღმდეგოთ არ უხმარია, მაგ. 1892 წ. № 121.

1) სომხების ახალთაობას არჩენების საქმეში კებით იხსენიებს ბ. ნ. ნიკოლაძეც „მომამე“ 1894 წ. № 1 გვ. 132—133.

„კარგა ხნაა, რაც აქურმა რუსულმა გახეთქებმა გამართეს ცნარე სუპარა სომხების თაობაზე ჩვენში. საგნად ერთმანეთთან დაჯახებისას ის გულ-ახდელიად კვდი-ნიერო მოქმედება სომხების შეიქმნა ჩვენში, რომ თივი-ლისში სომხთაში ხელთ ივლო ქაქაღის თით-მართვე-ლობა და აღარაის სხვა თესლის კაცსა, რომელთა საერთო რიცხვით 53% მივედრთა შედგენს არ იკარე-ბენ და როგორც სურთ ისე ბატონობენ და ჰატონობენ სრულიად სხვის დედაქალაქისა... გახეთქა „კავკასიაში“ ამისთანა მდგომარეობა თფილისის საქმეებისა შტეინ-მეტ უსამართლობათ იცნო და გამოესრულა სხვა თეს-ლის მივედრთ, რომელიც თფილისში ცხოვრობის და რომელსაც სომხების წყალობით ზარმა ჩაღა აქეთ გამოვლენ-ბული. რა თქმა უნდა, ამისთანა სარჩელს „კავკასიისა“, ეურია არ მოუწერეს აქურმა სხვა რუსულმა გახეთქებმა და ატყდა ერთი დაფადანაბა და წაქცა-გლუჯა... რომ მიზანდარბიანი ვერას განხედ, ერთ ლიბერალურს ფრან-ხას ჩაქვიდეს სულა და დღევანდლამდე ამას ხედინას. ეველამ იცის, რომ ეხლანდელ დროში დევნა და ძუღე-ბა ერთგული, ერთმანეთის შუქუნარებლობა, ერთმანეთის გულახდობა ამის გამო, რომ შენ სხვა თესლისა ხარ და შე სხვა თესლისა და ერთთა ვერ გმტრებოვობო, მარტო ბრიკის და უღერის მოძღვრება და სამართ-ლიანთა გასაცემი ვოღედ ჰატონისა და ობნისა კაცხნელ კაცისკან. აა სწორედ ამ ობით მოურავს „კავკასის“ და შესწამეს შენ დევნა და ლუღბა ერთგული გინდა ჩა-მოაგლო ჩვენში, გინდა სომხები და ქართველები ერთმან-ეთის სამტრით გადავიდო და ასეთი საქციელი რასკად-რისაა ხელახლდეს დროშია. სკადრისა არ არის, მარ-თადაა, ხლდო ერთი ჩაუვიდელი ამ „კავკასიის“ მიერ ატეხილ ამხვას და ჩვენს თავსავე ვითხითა: ერთგუ-ლის დევნისა და ძუღების ატეხისა აქ რა შუაშია? სხვა არა იყო სრა მარტო ამ გარემოებას დაუვიდრეთ: სომხები განდებრთ და მოურდიებლათ იხუმბეს ქართველე-ბის კედ-ქალაქს, სდაც სომხები სწორედ რომ ვითქვან, ხანახანა და ქართველი ბინადარი, ავდილის კაცი. რა ჰგონათ დევნა-ძუღების მოძულეთა, ან ამხავა დიდის სიუკარულის დამოუსვია? აა, თუ სადმე დევნა-ძუღებაა, მიჩეხი სდა არის, თუ სიმართლით გასჯა სასურველია... ჩაგრულია მიჩეხი დევნა ძუღების ატეხისა, თუ მხატვ-რულია?.. გამოვლენა კი არ არის დევნა-ძუღების ამტეხი მიჩეხი, არამედ გამოვლენის ჩადენა და ქნა არის. აქ არის სთავედ დევნა-ძუღებისა და მარტო საბოთიანი გამოვლენა არის ამ სთავის მოწვევების წამალი. აქ ეროვნობა და სხვა ამისთანა მადალი ფარდის სიტყვა მოსატანი არ არის. ქურდს, ვითვით, ქართველსა რომ სომხებმა მსაჯულმა უთხრას, ქურდი ხარო, ესეც ხომ შეიძლება განგებ გაიფრებულმა წინდაუხვადობამ რომ ერთგულ ფეხზე დასველოს და შესწამოს ერთგული დევ-ნა-ძუღების ატეხა...

„მეტყვიან, რომ აქ მიუღლ სომხობაზე არის და-ზარავი და არა ცალკე კნტუ, როგორც თქვენ: მკადამო-შობა. მართალია, სომხობაზე არის მკარამ არა მიუღლ სომხობაზე. სხვა სომხობათ, რომელნიც ვინ იცის სდა არიან დასხვდებრთ, ჩვენს რა ხელი ევაჭეს. დამტრთა ამისთა კანტუ კნტობას და დამიანურს სულთა სწრაფვას ხელი მოუძრთოს ეველგან. ჩვენს ბერეკლია ტულითა და სისარულით მივეკუპებით ამ მართლად და სისახარული ამასუ. აქაურ სომხობაზე თუ ვლანარბობთ სულ სხვა საქმეა. აქ მიუღლ ერთან საქმე არავია არა აჭეს რა... აქ ჩვენ ვლანარბობთ მარტო ჩვენ სომხობაზე, რომე-ლიც ჩვენსა საწმუხართ, რადც ცალკე რაშიათ დაწყო და ამისთანა მოძღვრებას ადგია, რომ თეთი ობნისა გა-ხსნელ სომხისსაც კი უნდა ეთავილებოდეს, არ მოსწონ-დეს. ჩვენც ცხუნის ჩვენურთა სომხების ბუნდებრება ჩვენთან, მკარამ ისე კი, რომ სხვისა ბუნდებრებას იქ-მოს.“

„აქ თუ სიმდურავი ამისთა სომხების მიმართ, მარ-ტო ამის თაობაზე, რომ აქაურ კრებულს სომხებისსა მტრად კანდებრთ დაუღვი თავის ცხოვრების სასხარათ და სკეზლათ ერთი მტრით შუქუნარებულები მოძღვრება: ჩვენ და არავინ სხვოა. ამას ახლად აღარ მადგენ, ზარ-ბით საქვეყნით ევირან კიდევ. რა თქმა უნდა, ზოგი სომხი აქც მთიანეთსა მიმადებთ განათლებულ შკუთთა და ტულით, რომ ამისთანა თავდასული მოძღვრება სწინის და ეთავილება, მკარამ ჭურ ამთ მიმადებთ ცულებს არა აქეთ აქაურს სომხობაზე, რომ თფილი ახილებინან, თა-ვისიანი დაწავრობ, რომ „სულ შე და მარტო შე“ ამის-თანა საბოლოოთ მივედრთ ნადაცო არ არის, რომ ამ-ზე ფეხი მკრთა მოივადის კანმა, ერთსულ იქნება ფეხს მთასხვდებრებენ, თუ არ მთატეხინებენ.“ და სხ. (№ 53).

აქედან ჩვენ ვტყობობობა შემდგენ: პირვე-ლით ქართველ-სომხეთა კითხვა აუტეხია „კავკასის“, ბ. ვლერიკოს და არა „იერკოსის“ და ბ. ი. ქვე-ვიძის. ჯერ ერთი მიზნობრით, ეს რასა ვაგვს? თუ კი ასეთი კითხვა არსებობდა, რატომ ეს ქართველმა ორგანომ, ქართველთა მეთაურმა არ აღძრა? ვინა სხვისი ფეხის ხმის აყოლა მეთაურობას ნიშნავს? მეორეთ, ეს კითხვა თურმე მდგომარეობს იმაში, რომ საბჭოს სომხები დანატრონენ და ქართველებს არ უშვებენ. ცხეც ახორებულთა: სად იყო თ. ი. ქვე-ვიძამ აზღედ ხანს? მას უშვებდ, რაც თვითმართვე-ლობა შემოიღეს თფილისში, სულ სომხები პატრო-ნობდენ საბჭოს და „იერკოსის“ ხმა არ ამოუღია ამ გარემოების წინააღმდეგ. (1893 წლამდის) ვინა ეს არის მოღვიწიობა? ეს არის შორს მტერტელობა? არა და ათასჯერ არა. თვითონ მან საზოგადოებას გზა-კვლი დაუბნია და ახლა სომხებზე იყრის ჯავრს, რატომ თქვენ ხართ მას მტერი და არა ჩვენნი? რა-

საკვირველია იმიტომ, რომ თეთი-მარჯვლობის არსებობის პირველ ჩვიდმეტ წელიწადს ქართველებს ეძინათ და სომხები ფეხზლობდნენ. „ივერიას“ აი ეს ძილი უნდა შეემუსრა თავის დროზე და მაშინ დაიმსახურებდა მეთაურობის სახელს. ნამდვილათ კი, ის თავისი საფლური ქადაგებით საზოგადოებას აძინებდა, მას ქალაქიდან, მაშასადამე საბჭოდანაც, წრეგებოდა და ახლა კი ყოველსავე ამას სომხებს აბრალებს, რატომ ჩვენსათვის არ გვიძინათ! მესმება, თ. ჭავჭავაძე ამბობს: ჩვენ მხოლოდ „აქაურ სომხობის“ წინააღმდეგი ვართ და არა მთელი სომხობის, როგორც ერისა. მაგრამ მთელი „აქაური სომხობა“ ხომ არ დაპატრონებია საბჭოს. საბჭოს მეთაურობს სომხობის შეძლებული ნაწილი, ისინი, რომელთაც ათას ხუთას მანეთზე მეტი უძრავი ქონება აქვთ. ხოლო არის კიდევ სხვა სომხობა, რომელიც ღარიბ ქართველთა გვერდში უდგათ და ორივე ერთათ შეძლებულთაგან იყვლიფებთ. ესენია: ხელოსანი, მუშა, მეღებე და სხვა წერილი შეძლების პატრონი. აი ეს ნაწილი სომხობის უმრავლესობაა და ქართველთა ერთა საბჭოდანაც გამორჩეულია. ამჟამად, საბჭოს პატრონობს არა მთელი „აქაური სომხობა“, არამედ მისი უმცირესი ნაწილი და აი ეს განსხვავება, რასაც ყოველთვის ხედავდა „დროება“, რაც ისე ჩინებულათ დახასიათათ თ. ჭავჭავაძემ 1891 წ. (იხ. ზევით), ახლა იმავე ჭავჭავაძემ სხვისი აყალით უარ ჰყო და მით ღამის ქართველი და სომეხი ღარიბი ხალხიც ერთმანეთს გადაამტკროს, რისთვის, რატომ? რომელ ქართველს ავიწროებს შევწროებული სომხის მუშა გინდ სომხის ტუტია გლეხი? ამათ შორის შფოთის ჩამოგდება ნუ თუ პირდაპირ მათი ძირის გამოთხრა არ არის? ეს სასარგებლოა გამყვდფეფეთათვის და ნუ თუ მოღვაწე ამას უნდა ცდლობდეს?

თ. ი. ჭავჭავაძეს არც ერთი ეს მხედველობაში არ მიუღია, არც ერთი ეს არ განუსჯია. ის კიდევ უფრო შორს წაივდა, სომხობის განათლებული ხალხიც—ინჟინერები, ექიმები, ადვოკატები და სხ.—გროშათ არა ღირსო, გამოაცხადა მან და საბუთათ შამოვიც „სელდეი“ და არუთინოვის „ტრიბინიანი“ ღორების ამბავი მოიყვანა (№ 75, 78, 80, 81, 85, 86, 88, 89, 90 და სხ.). და რომ ასეთი საბუთებით რომელიმე ხალხის უფარვისობა დამტკიცებოდა, პანამის სკანდალს მერე ფრანგები აღარაფრათ ეღირებოდნენ. და განა ერთი გინდ სხი კაცის ბოროტ-მოქმედებთა შეიძლება მთელი თაობის, მთელი ტომის საბრალმდებლო სკამზე დაჯდენა? რასაკვირველია არა და ეს კარგათ იცის თვით ი. ჭავჭავაძემ და თო მინც ამ გზას აცდა—ესეც

„კეკეაზის“ აყალით. ამ გარემოებაზე დახედვით, რათა გამწვავება და გამბოროტება ორივე ხალხში, რაც აფერხებს უფრო სუსტთა განვითარებას ვანემ მძლავრთა. თუ გინდათ, მიეცით მთელი საბჭო ქართველებს, განა ამით ისინი გამძლავრდებიან? როგორც ზევით ვთქვით, არჩვენები მხოლოდ ნამდვილ ძალთა განწყობილების მიჩვენებელია და მეტი არაფერი, თუ კი ქართველი ვაჭარი, მრეწველი და ალემ-მიცემის ხალხი მცირეა, რამდენი საბჭოე უნდა ჩააბარო, მინც არა გამოვა-რა, მინც ის ცხოვრებაში სუსტი იქნება. მაშასადამე, საქმე აი აქ არის, საქირთა ქართველი ხალხის ერთი ნაწილი ამ ასპარეზზე გამაგრდეს და მერე თავისთავათ გამოგორდება საბჭოშიაც. „ივერია“ კი საბჭოს ნატრობს, ნეტავი მოგეცაო და იმავე დროს ქართველობის ბინათ სოფელს და მეურნეობას აღიარებს! აი სადამდის მივა ლოლიკის გადაუტლმარებთ!

სომეხ-ქართველობის უთანხმოების შესახებ ჩვენ ჩვენი აზრი გამოთქვით ჯერ კიდევ 1896 წ. („ველი“ № 13) როცა არც ბ. ველიჩკო იყო მოვლენილი და არც თ. ჭავჭავაძის შამოვიც „სელდეი“.

როგორც მაშინ ვწერდით, და ახლაც ვიმეორებთ, სომეხ-ქართველთა კითხვა პირველ ყოვლისა არის კითხვა ეკონომიური. ქართველმა ხალხმა განავითარა ახალი სახის ქართველობა, რომელმაც მეურნეობასთან კავშირი გაწყვიტა და ვაჭრობა-ალემ-მიცემობით ცხოვრობს და აი ეს ნაწილი ჩვენს ერისა ძალა-უნებურათ მოხვდა ასეთსავე ნაწილს სომხობისას. ორივე ესენი მოღვაწეობენ ერთ აღვილს, ერთ ქვეყანაში და მათ შორის მოცილეობაც აუცილებელი უნდა ყოფილიყო. სომხის ვაჭრები აქამდის მარტო-მარტო იყვენ ამ ასპარეზზე და თავისუფლათ თარეშობდნენ, ახლა კი მათ ქართველი ვაჭრებიც ამოუღებენ გვერდში და რამდენიმე მათ თარეშობას ფრთებს ავეცივენ და თავისკენ მიეზიდებიან. ცხადია, ამ ბრძოლაში თუ ვინმეა მოგებული ისევე ქართველებია, ვინაიდან ისინი აქამდის ამ ნიადაგზე არაარს წარმოადგენდნენ და ახლა რამეს მინც წარმოადგენენ. მაშასადამე, ახალი ღორის განვითარება წარმოებს მათ სასარგებლოთ და თუ სომხობას ჯერ ვერ გაუთანასწოროდნენ—ის იმისთვის, რომ ისტორიას ნახტომი არ უყვარს; საჭიროა კიდევ რამდენიმე საფეხურის გავლა, რომ ერთი ერის ბურჟუაზია მეორე ერის ბურჟუაზიას დაეწიოს. რომ ეს დაწევა უნდა მოხდეს—ამას არავითარი მტკიცება არ უნდა, არ უნდა იმიტომ რომ რკინის კანონი ისტორიისა აიძულებს ყოველ ერს, რაკი ის ერთნი უმედა თანამედროვე გზაზე, ბო-

ლომდის მივიდეს და ევროპიულ ერს ყველა თავისი ნიშნობლივი თვისებებით დამეზღვავსოს. ასეთი აუცილებელი პროცესი აწარმოვა ევროპის ყველა უკან ჩამორჩენილმა ერმა და ამასვე ეწოდებოდა ჩვენ ახლა. ერთი სიტყვით, ქართველი ბურჟუაზიის ალორძინების კი ხანია დაიწყო და აი, ახლა ის ჩქარი ნაბიჯით წინ მიდის და იზრდება. ეს მისი გაზდა არაფრათ ევაწიეკება უკვე გაზდილ და მარტო ბატონობას დაჩვეულ სომხის ბურჟუაზიას და მის მონა-მოსამსახურეს სომხის ინტელიგენციას და განხეთქილებაც მთ შორის ისახება. ამ განხეთქილების გამწვავება სასარგებლო იყო სომხის სოციალისტებისათვის, მაგრამ ქარაველობისათვის კი არასოდეს. გამწვავება ყოველთვის ბადებს სამკედრო-სასიცოცხლო ბრძოლას, ხოლო ასეთი ბრძოლა ორ მეტ-ნაკლები ძალის მექონეთა შორის ყოველთვის სუსტ მხარეს ჩაგრავს და მძლიავს კიდევ უფრო ამძლავრებს. სომხობის ხელშია ჯერ განხეთქილი ქვეყნის აღებ-მიცემობის ყველა ძალები, მას აქვს ბანკები, კრედიტი, სავაჭრო სახლები—ყველა ის, ურომლოთაც ვაჭრობა შეუძლებელია. ქართველი აღებ-მიცემის კაცი მასზე დამოკიდებულია ყველაფრით, (განსაკუთრებით ეს თფილისში) ფულის სესხება სურს—სომხებს უნდა მიმართოს, საქონლის ნისიობა უნდა და კიდევ მათ უნდა ახვდეთ, ერთი სიტყვით ფხის ვერ გადადგამს ისე, რომ არ გაეხვიოს იმ ეკონომიურ ბაღეში, რომლის საბელები შეძლებულ სომხობას ხელთ უჭყრია. და ასეთ პირობებში ბრძოლის გამწვავება განა სასარგებლოა ქართველისათვის? ეს ხომ იმას ნიშნავს რომ სომხებს ძალი დაატანო ეს საბელი თავისკენ კიდევ უფრო მისწინდ და ქართველ ვაჭრებს ყელში წაუჭირონ. აი ასეთი უტაქტობა მოიქმნა „ივერიაში“ სხვისი აყლით და ქართველი ვაჭარი ხალხის განვითარება დიდათ შეაფერხა. მაგრამ მას ეს ქართველი ბურჟუაზიის განვითარება დიდათ არ აინტერესებს, „ივერიაში“ მთელი თავისი მიმართულებით სამოქალაქო-სამრეწველო განვითარების წინააღმდეგია, მაშასადამე წინააღმდეგია ქართველი ბურჟუაზიის ალორძინების. და რადგანაც ჩვენი მოქალაქეობის რეალურ ნიბაღს ვერ ხედავს, ამიტომ უბრალო ოცნებებითაც კმაყოფილდება. სომხებმა ოღონდ კი თქვან, თფილისი ქართველების ქალაქიაო და მეტი არა გვინდა რაო!

„ქალაქი თბილისი მართლა იმათა (სომხების)? კითხულობს თ. ო. ჭავჭავაძე (№ 56. 1897 წ.) და ასე უტყვის: ვინ მთავსსეთ, სტუკან, ტუყელათ აქადაან, ტუყელათ ჩეყოლაბეს. თფილისში მარტო სახლებია ამათი, თუ რომ არის, ქალაქი კი ნურას უგარნათ, ვერ მთავრითთ. ქალაქი თფილისი ჯერ რუსეთისა და შერს საქართველისაო.“

აბა როგორ მოგწონთ ეს? სახლები... სომხებისა, ხოლო ქალაქი კი ჩვენი? და რადგანაც, კანონმა სახლების პატრონი ჩაბარა მართლაც გამებარება, ამაკანა თფილისიც სომხობისათვის ჩაუბარებია, ვინაიდან სახლის პატრონები — „ივერისის“ სიტყვით, ისინი არიან და ამ დროს თ. ო. ქავკავიძე მინც ოცნებობს; რა ვუყოთ რომ სახლები სხვისია, ქალაქი ხომ მინც ჩვენიაო! რა უფლებით? რასაკვირველია ისტორიული და არა რეალური უფლებით. ჩვენ, როგორც რეალური უფლების მიმდევარი, მოვახსენებთ თ. ქავკავიძეს, რომ თფილისი მანამდის იქნება სომეხი ვაჭრების, სანამ სახლები და სააღებ-მიცემო საქმეები მათი იქნება და რამდენიც უნდა ვთქვათ, არა, ჩვენიაო—ეს უბრალო თავის მოტყუილება იქნება და მეტი არაფერი.

ასეა თუ ისე, წინააღმდეგობა სომეხ-ქართველ ბურჟუაზიას შორის არის წინააღმდეგობა ეკონომიური და მისი გადაწყვეტაც შესაძლებელია ეკონომიურათვე და არა საწერ-კალამით და სხვისი ფხის ხმის აყლით. მხარეთმბოვე წამოწოლა, ხელების გულზე დაკრფვა და თან ყუყოზობა—აქაო და რაკი ქართველი ვარ საქართველოს ქალაქებზე ჩემი უნდა იყოსო—ეს არის მხოლოდ თათქართველი ფილოსოფია და უსაქმობის გამართლება. ქართველმა თავისი საქმიანობით, თავისი მუყაითობით უნდა დაამტკიცოს, რომ ის მოქალაქეა, ახალი ვითარების დეიდიწვილია და მაშინ სახლებიც მისი იქნება და საბჭოც.

მეორე მხრით, ქართველმა ერმა განვითარა არა მარტო ქართველი ბურჟუაზია, არამედ ქართველი მუშა ხალხიც. ის შემბულია სამრეწველო საქმეებში და სომხების თუ სხვა ერის მუშებთან ერთათ დღიურათ გამოდიან. ესენი მუშაობენ ერთათ, ერთ სახურავს ქვეშ. არიან ერთნაირ პირობებში, ყავთ ერთი და იგივე უფროსი, იღებენ ერთ ნაირ ქირას—ერთი სიტყვით ქირში და ლინში ერთათ არიან. მაშასადამე, ცხოვრების პირობებმა ისინი მჭიდროთ დააკავშირა ერთმანეთს, და ამიტომ, გ. წერეთლის სიტყვებით რომ ვთქვათ, ერთმანეთის დახმარებით აშენდებიან, ერთმანეთის მტრობით დაიქცევიან. და ახლა ერთი მითხარით: ეროვნული ბრძოლის ამათ შორის ჩამოგდება — განა არ ნიშნავს მათ ერთნაირ დაუძლეულებას, და ცალკეუბას და და ცალკეუბას? მათთვის მიუცილებელია ერთობა და არა განცალკეება, თანხმობა და არა ბრძოლა, კავშირი და არა განთეთება. რას უშავებენ ისინი ერთმანეთს იმით, რომ ერთი ქართველია და მეორე

2) სწორეთ, ამ ფილოსოფიის მიმდევარი იყო ბურჟუაზიის მთავრი პრეტერი და ამავე დაცა ტრანსვალი.

სომეხი? განა ამით ერთი ნაკლებს მუშაობს და მეორე მეტს? განა ამით ერთი მეტს ღებულობს და მეორე ნაკლებს? არა, ისინი ერთ ნაირ ეკონომიურ პირობებშია ჩაყენებული და მით ძალიანუნებურათ ერთნაირი ქაზანი უნდა გასწიონ. ამას იქით ამით საშველი არ აქვთ. ეს, რასაკვირველია, იმის არ ნიშნავს რომ სომხის მუშამ უნდა დაეარჯოს სომხობა და ქართველსამ—ქართველობა. ეს ერთი უნიდადგო ფანტასტიური ჩმახვა იქნებოდა მეტი არაფერი, ჩვენ ვამბობთ მხოლოთ, რომ კეოსსიპურ ნიადაგზე ისინი უნდა ერთდებოდენ და ერთ უღელს ეწეოდენ და რამდენი უნდა იმეცადინონ მათი ერთი მეორისაგან გაითრებას და გაცილებას—ეს შეიძლება დროებით შესაძლოდ, მარა სამუდამოთ კი არასოდეს. ბოლოს მინც შეიგნებენ აქ უბრალო კეშმარტიტებას: განცალკევება არის უძლოურება, შეერთება კი ძლიერებაა.

და აი, ამ მხრით სომეხ-ქართველთა კითხვა არის ახალი კითხვა ჩვენს (სხვებისაში, 2) კის გამოიწვივა ჩვენმა მოქალაქეობრივმა განვითარებამ და ამავე მოქალაქეობრივ ნიადაგზე უნდა გადაიქრას. რაც უფრო ჩქარა გავქალაქდებით, გავვერობივით, გავხვედებით, ქონებით და გონებით, ე. ი. ვივლით წინააღმდეგ „ივერიის“ პროგრამისა, მით უფრო გავძლიერდებით და ეს კითხვაც უფრო ჩქარა გადაიქრება. ხოლო „დროების“ თელოთ-ხედვის ისარი, რასაც ასე უდგირათ ებურება „ივერია“, არასოდეს დაიწყებული არ უნდა იქმნას... 3)

ბ. ყორანია.

სხვა-და-სხვა ამბები

ზასულ კვირას, 11 ივნისს, გუტენბერგის დაბადების ხუთასი წლის დღესასწაულის გამო, თფილისის ასოთ-ამწყობებმა და მძევალებმა შემდეგი ტელეგრამა გაუგზავნეს ქალაქ მინციის თავს, გასენერს: „თფილისის ოთახის ასოთ-ამწყობი და მძევალი ვდღესასწაულობთ ხუთასი წლის დაბადების დღეს უდიდესი გამოგონის გუტენბერგისას და ვულოცავთ ქალაქ მინცს, რომელმაც კაცობრიობას ასეთი შესანიშნავი პირი აწუქა. პირველი სტამბა აქ დააარსა საქართველოს მეფემ 1709 წ.“

2) ამ კითხვას ჩვენ უფრო დაწვრლებით გავაჩვენოთ ცალკე წერილებში.

3) რაც შეეხება საარჩევნო კითხვას—ეს უფრო წერილმანი კითხვა და სომეხ-ქართველთა დამოუკიდებლობის არსებით მხარეს სრულებით არ შეადგენს. იხილე ამის შესახებ ჩვენი წერილები—„თფილისის თეთმართველობა“—„კვალი“ 1899 წ. № 7, 8.

ამ ჟამით არის 18 სტამბა და თითქმის ამდენივე პროვინციის დაბა ქალაქებში. გერმანელებს მსგავსების წყალობით ცოდნა და განათლება გადაემოკრატდა, ხალხისათვისაც ხელმისაწვდენი შეიქნა, რის გამო ჩვენ, აზიელ მუშებსაც, შეძლება მოგვცათ დღეს თქვენ, ევროპიელთ, გამოვლავარაკეთა და ჩვენი აზრები გაცნობოთ. გაუმარჯოს მინცს, გაუმარჯოს გერმანიის ხალხს!“

როგორც ამას წინეთ ვწერდით; თფილისში არსდება „საყოველთაო კლუბი“. როგორც მის წესდების მეორე მუხლიდან ჩანს, კლუბის მიზანია თავის წევრთ მიაწილოს განკარგივ და ესტეტური სიამოვნება. აქ იქნება მაგ. ბიბლიოთეკა, ლექციები მეცნიერების სხვა-და-სხვა დარგიდან, ფიზიკური კაბინეტი, კაბინეტი სხვა-და-სხვა ფოტოგრაფიის თუ სხვა ხელოვნებათა მოყვარულთათვის, ხოლო სიმღერის, მუსიკის, წარმოდგენების, საცეკვაო საღამოები და სხ. აკრძალულია მხოლოთ ბანქოს ოაშაში. საწევრო გადასახ. დია პირველ შესვლაზე ნ მ. ხოლო შემდეგ თვეში 50 კ. სასურველია, რომ ამ კლუბში ბევრი ქართველი ჩაეწეროს. ჩაწერა შეიძლება „კვლის“ რედაქციაშიაც. კლუბი გაიხსნება შემოდგომამზე და შემდეგ წევრთ მიღება უფრო გაძნელებული იქნება.

თფილისის სათ.-აზნ. სასწავლებელში წელს ხუთმა დაასრულა: ამითში სამმა მესამე გიმნაზიაში დაიქირა გასათავებელი ეგზამენი და ატესტატი მიიღეს, ხოლო ორი საზღვარ-გარეთ მიემგზავრებიან სასწავლებლათ.

თფილისის ვეტო სამივე გიმნაზიაში წელს დაასრულა კურსი 31 ქართველმა. ამით შორის ვერცხლის მედლები მიიღეს ირაკლი გიორგისძე წერეთელმა და მიხ. ასათიანმა. სამასწავლებლო ინსტიტუტში მხოლოთ ერთმა ქართველმა დაასრულა კურსი. ქუთაისის გიმნაზია გაუთავებია 21 ქართველს. ვერცხლის მენდალი მიუღია კ. სულაქველიძეს.

სოფ. დარკვეთის (შორაპნის მახრა) შავი ქვის მანდები შეუყვლია ერთ ინგლისელ კომპანიას და ჩქარა მუშაობასაც დაიწყებს. იმავე კომპანიას სურს დარკვეთი კიათურას რკინის გზით დაუკავშიროს.

იმერეთის საკონკურსო გამოყენები აბრეშუმების ნაწარმოების და პარკისა დანიშნულია შემდეგ რიცხვებში: 22 ივნისს ოზურგეთში, 25-ს ზუგდიდში, 27 სამტრედიოში და 2 ივლისს ქუთაისში.

გურის „შუამავლის“ გამგეობას თფილისის სამეურნეო ბანკის გამგეობისათვის ამ ბანკის ვაჭრობის დროს უთხოვია სესხი, მაგრამ ბანკს უარი უთქვამს იმ მოსაზრებით, რომ გვიან არის ნათხოვარი და ჩვენ ვერ მოვასწრებთ კაცის გაგზავნას, ამხანაგობის ქონების გამოკვლევას გიროს, მიღებას და სხ. მით უფრო რომ, ერთი დირექტორი ქალაქში არ არის და მეორე კი ბანკს ვერ მოკლდებაო. ამ ნაირათ, ამხანაგობა იძულებულია სხვაგან ეძიოს სესხი და სარგებელიც მეტი აძლიოს.

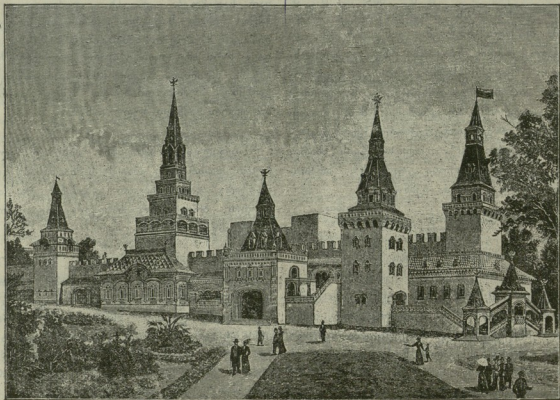
ძველ სენაკიდან გვწერენ: აქ, დაიწყო თუ არა ბარკის ვაჭრობა, მყიდველებმა პირი შეკრეს და ბარკის ფასი დასწიეს, ისე რომ 8—10 შ. ზევით აღარ ყიდულობდნენ. მწარმოებლებიც იძულებული იყვნენ ასე ჩაღოს ფასათ გადაეყარათ თავისი ნაშრომი. ამ ვაჭბატონების ასალაგმავათ ადგილობრივმა საზოგადოებამ სათ. აზნ. სასწავლებლის

ლებზე. წერა-კითხვის სკოლების მართვა-მწავლა სამღვდლოების საქმეა. სამღვდლოების უფლების ვაჭართოვება იმიტომ არის საქიროვო, ამბობს პროექტი, რომ „ზოგიერთმა არა-კეთილსამიქლო პირმა დიდი უნება მოუტანა ხალხის სულიერ ცხოვრებასო“.

პეტერბურგში მალე გაიმართება შინა მრეწველობის გამოფენა. მონაწილეობა შეუძლია მიიღოს როგორც კრძო პირს, ისე საზოგადოებასაც. იმედია, ჩვენი „ამხანაგობები“ გამოფენაში საბატიო ადგილს დაიჭერენ.

თფილისის ხელოსანთა ამხანაგობის „შრომის“ წესდება სამინისტროს დაუმტკიცებია.

წელს გაიმართება ბალოსნობის გამოფენა ბათუმში, ბაქოში და სტავროპოლში. ჩვენ მივიღეთ

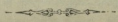

რუსეთის პავილიონი მსოფლიო გამოფენაზე.

მასწავლებელთა მეთაურობით საჩქაროთ დააარსა ამხანაგობა, მოაგროვა ფული და შეუდგა ბარკის ყიდვას, ამხანაგობამ მაშინვე ასწია ბარკის ფასი და დღეს ფუთი 15—16 შ. იყიდება.

სახელმწიფო საბუღალროში ამ ეპოქით წარდგენილია ახალი პროექტი „სამრეწლო-საეკლესიო სკოლების დებულებისა“. პროექტის ძალით, სამღვდლოებს დიდი უფლებები ეძლევა ხსენებულ სკო-

„წესები“ ამ გამოფენისა, რომელშიაც სხვათა შორის წერია: მიზანი გამოფენისა არის ვაეცნოთ ბალოსნთ ახალი მკენარეები, საბალო მანქანები, მიცეთ საშუალება შეიძინონ თესლები და სხ. გამოფენაში შეუძლია მონაწილეობა მიიღოს ყველა ბალოსნთ და გამოაფინონ ბაღის სხვა-და-სხვა ნაწარმოები. გამოფენა მოხდება შემოდგომაზე და გაატანს არა უმეტეს ერთი თვისა.

„კვაკვის“ კორესპონდენციები

ტ. კავკავი. ჩვენმა მუსიკის მოყვარულებმა ამ ბოლო დღის ერთი კარგი ჩვეულება შემოიღეს; ქალაქებსა და დაბა-სოფლებში შეგროვებულ გუნდებს ადგილებს და მათი საშუალებით ჩვენ კოორდინირებულ სიმღერებს ხალხში ავრცელებენ. შეიძლება მოგასთვიოს ეს გარემოება სულ უზრალო და უმნიშვნელოდ იყოს, მაგრამ ჩვენი აზრით ეს ძლიერ სასიამოვნო მოვლენაა. ერთ-ერთი თვითნებობიერების შეზღუდვა-დამკვიდრებისთვის არსებობს მრავალი დარგი სასოციალო მოღვაწეობისა და ერთი მათგანი, უგუხელოთ, კოორდინირებული გავრცელება უნდა იყოს. მუსიკა ანუ სიმღერა ერთი გულია, ერთი მარჯვენა; რაკორდ ავთოქოფის სიღების რაოდენობას, სხვათა შორის, მათთან შინაგულს, აგრეთვე ერთი დინამიკის ნაკლებობას მუსიკით შეიძლება ვიცნოთ... მუსიკას

რუსის დერეფლები მსოფლიო გამოფენაზე.

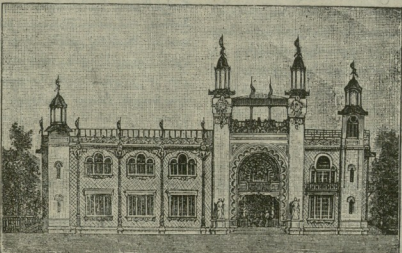
მოკლებულია ერთ ერთი ჩასათვლელი არ არის: იგი მხოლოდ ზორტუკვის მაგარი ხალხის ხროვაა, რომლის მიზანინგწეულის მრწამსს არ გასცილება. ამ გვარ ხალხს ჩანს არ ჰქონია წარსული, არ უგუხეობა არც ჭირი, არც ღვინო, თორემ მათ გამოსახატავთ, მათ გამოსათქმელოთ შექმნილად მუსიკას, სიმღერას...

დახს, მუსიკას ჩვენ ასე მალდა ვაუგებთ და ამიტომაც არის, რომ ყოველ ნაბიჯს, კოორდინირებული მუსიკის მკვდარ საფუძველზე დამყარებისთვის გადადგომულს, ყოველთვის სახარულით ვეკებებით ხოლმე. ამგვარ ნაბიჯთა უნდა ჩათვალოს მასის 28 ქ. კავკავი გამოართული კონცერტი ბ. მედიტონ კუხინახიდის მოთავეობითა და ლიტარობით. ეს ზრტივერული ზირი არ შეუძინდა არც ვკარ დაბრკოლებას; არც საქმის სიძნელეს, არც ზოგადად დაცინვას და სულ რამდენიმე თვის განმავლობაში გვარანაი მომღერალთა გუნდი შეადგინა,

სიტუა „შეადგინა“ სათქმელათ ადგილია, შეიძლება ზოგ ავადგას ტუნდის შედგენაც ადგილი იქონს, მაგრამ კავკავი კი, სადაც ძალა-უჩინურათ უზრალო ხელოვნებისა და ნოქრებს უნდა მივმართოთ, — მხელათ. აი სწორეთ ეს იყო მიზეზი, რომ ბ. კუხინახიდის შრომის ბუენი უზრალო წყლის საყვით თვლიდენ და ირთიხილათ გაბი-ხილენ: „გზახათ რადა!“ — მკრამ, ვიპოვებ, ბ. კუ-

ხინახიდე არაფერს შეუძინდა, დაძლია ყოველგვარ დაბრკოლებას და ამ თვის 28 კავკავის საქალაქო თეატრში გაშართა თავისი ზირველი კონცერტი. აფი-შეში გამოცხადებული იყო 12 ჭართული სიმღერა, თითქმის სულ ხალხური, მაგრამ სასოციალოების თხოვნით ოგუნდამეტი იმღერეს. ჭერ ხნობით საჭიროთ არა ვთვლიათ იმის გარეგანს, თუ თვითაქული სიმღერა როგორ შესრულეს, ვიტყვი მხოლოთ, რომ გუნდი კარგათ იყო მომზადებული და მწიობრათაც გალობდა, ნაკლებუნებათ უნდა ჩათვლიათ მხოლოთ ის გარემოება, რომ გუნდში შეგროვებულთ რიცხვი სუპობა არ არის (სულ ოცი ახლავახაა) და ტერორებზე კოვლობენ ხმის უქნლობის გამო. იმედია ბ. ლიტარონი ამ გარემოებას ჭეროვან უურადლებას მიამტყვეს. მთელი გუნდი კოორდინირებულ რანისამოსში იყო გამოწყობილი. კონცერტის დასასრულად „გოგონახე“ რამდენიმე ახლავახადმდეკური ითამაშეს, რამც დამსწრე სასოციალოება ძლიერ სასიამოვნო. სასოციალოთ კონცერტმა კარგი შთაბეჭდილება იქონია უკვლახე.

დასასრულად არ შეგვიძლია გულ-მტკივნეულოდით არ აღვინიშნოთ ის გარემოება, რომ რაღაც მიზეზის გამო კონცერტს ხალხი იმდენი არ დაესწრო, რამდენიც სასურველი იყო. სწორეთ ეს არის მიზეზი, რომ ბ-ნი კუხინახიდე ცოტა არ იყოს გულ-კატკილია. მაგრამ ჩვენ ვურჩევთ ერთხელ არჩეულ მიზანს არ გადაუხიოს. მართალია, ყოველ სა-

ბელგიის პავილიონი.

ზოგად მოდევნეს გამხრევეთ უჭირვეთა; მკერამ სამეფლი
მოღვწერე ის არის, ვინც კელან გზას არ შეუდრეგებს და
ამსვე ვუსურვებთ ბ. კუხანძისკ.

ქ. კვიციანი.

ბ. ლ. ლი.

ს. ძეგვი (გორის მახრ) აქ ერთი მამასხლისი
ბრძანება, რასვერეგლათ წეს-რიგის დამტყუა, რომე-
ლიც ბი რკორ იცვის ზემოხსენებულ წეს-რიგს. ერთმა
გლეხმა ს. ძეგვი ხარის ტყავი ჩამოიტანა კასილიათ.
შეგოდა გლეხი ამ სოფლის ერთ ღუქანში. შედგენილ ს-
მა მხეთი აძლას ექვს მანეთიან ტყავში. ამ დროს შე-
მოდის ზემოხსენებული მამასხლისი, არობებს ამ
სწყად გლეხს ტყავს: ჭირანხი საქონლის ტყავი აქ
რთი მოკიტანიათ. მერე იღებს ჯობიან ექვს აბახს, გა-
დუგდებს შემინებულ გლეხს და უყვირს: — ვადა ეხლა
აქედან, დაკარგე, თორემ ცინეში ციერამ თავსაო. გლე-
ხი აძლევს ტყავს და, მადლიერი ბუდის, რომ დაუჭირე-
ლი გადარს, მიდის სხლში. ამ ვეგანტინმა ეს ტყავი
იმვე შედგენის სამ მანეთი მიჰყიდა.

იმვე სოფელში კამოტარეს ხაიდი ხარები, იმე-
რეთისკენ მიჰყვანათ, დახვდა ეს ჩეიეი მამასხლისი და
ქვიმის მოწმობა და ხაიდეობის ქადაგლი მოითხოვა;
როცა ხარების ბატონებმა წარუდგინეს ეს ქადაგლები,
მამასხლისი არაფრით ეტყებოდა — აქ მე ვერაფრის
კამოტორებო, მკერამ ცოტა მინც ბრუნა — წართავა ეს
მოწმობებო, ხადო ჯობიან და ღუქანში შეგოდა. გლეხებმა
გარეთ უღოდეობან, არ იციან რათ ინება ამ წეს-რიგის
დამტყუელს ეს სწყე: ამ დროს კამოდის ღუქანიდან მამა-
სხლისის დამტყუე და გლეხებს უყვებდა: „მიუციო რამე,
თორემ „, დალიან: ‘ არ გავაშუებთო, ‘, იმათაც მისცეს ერთი
მანეთი და მამის ინება ბატონმა მამასხლისის იმამითა გ-
ყვებ. ამის წინეთ მე ვიყავი სოფელში ბილეისთვის,
ვითხვე ამ მამასხლისის ბილეითა, მითხრა ხვად მოდიო; მიე-
დი, კანტელარა დაეცედიო, კასლემი მწერალს: ქელო. ასე
სუთ დღეს მიწაღეს — ხან ერთ ღუქანში შეგოფიდა თავს
და ხან შორეში. იქნება, გავიკვირდეთ სულ ღუქანში რა
უნდადო, მკერამ თუ ხანათ, მის ისევ ღუქანში,
თორემ კანტელარაში და უნდა, იქ ღვიბის არ ჭეიდიან,
და საქმისთვის რომ კაცო ვიყო, სვად დახატოფის თუ არ
ღუქანში?!

ჩემკანაც თურმე დახატოფებს მოელოდა და იმი-
ტომ არ მომიცა ბილეითა, მერე რომ გამიჭირდა ხალხს
გვიანებ, რატომ არ მიძღვეს ბილეთის-მუთქი. ხალხმა
მიძახეს: სხანამ ერთ-ორ-სამ მანეთს არ მისცემ მანამ-
დის სურათფერს მოკლიათ. მე სანამ მანეთი არ მიქონდა
და იქულებული გავხდი უბილეთით წამოგსულიყავი.

ს. ძეგველი.

ს. ჰტენი. (გორის მახრ) 27-ს მაისს მდინარე
ტანს ძლიერ ადიდა. აურბებული ხე-ტყე წამოიდა ტყე-

უბიან. მდინარე კადახოტიანს გადმოყარდა და მდინარე-
ლი სხლი, სითხე, მარხი, ვენახი, სასლევა-და, ყოველ
ქვილები დაგლიფა. დახრხო ცხენებია, ქათმებია, ღორებია,
თხები და სხვა წერილ-ფეხი საქონელი. აჭერა ცხა-და-
ცხა ხიდეები, ბოგროები, წიქტილის სათავები. ამ მხრე
ხალხის ზარალი 14,000 მხისთ ადგამტება. აზარდა
ავრთუე ზეზემინის-რეხის ცხა, რომელიც ამ ტანის
ხეობას ასდევს სათავემდე, სულ ნაზირ-ნაზირ. ალაგ-ალაგ
ისე წახდინა ეს ღიანდაკია, რომ ხელ-ხლათ უნდა აშენ-
დეს ცხა. ზოგან რელსები შიგ წყალში გადაუძახა,
მიამტერ-მიამტოვან და აჭერას სრულიად. ზედიზედ
რომ ვიანგარბითთ ასეთი წახდინელი ცხები სულ შეა-
ტენენ 5 — ნ ვერსის მანძილს; რადგა დიდ დროს, მრ-
ვალ მუშა ხელს და ფულს მოითხოვს ბატონთკან. რაც
მთელ ხეობის გლეხობას მოუვიდათ ზარალი წყლისკან,
ამდენივე ზეზემინს. მკერამ თუ შედეგელობაში მივაღებთ
იმის, რომ ზეზემინს სხერხი მამის ამ დრომდე უმო-
ქმელოთ დარჩება, ვიდრე ბოლათ ცხას ადადებდეს, მა-
შინ მისი ზარალი გაორვედება. 27 მაისის ზარალი არ
აკმარა მდინარე ტანში, თათქის წათამბეუბელი ზირგელის
კამარჯუბითათ ზელმოტრეთ 30 მაისს უარსით კაფთრდა
წვიმით და რაც ზარალი ხალხს თუ რეხის ცხას დაე-
გლი ზირგელში, ახლა შეუსრულა ყველას. ზირ-
გელი ზარალი ხალხმა თუ არაფრით შეამხნა, ახლავი
ყველას გული დაუთუთქა, ყველა დამარდა. ან რათ არ
დაძმარდებოდა — როცა ყოველივე აჭერა ჭეო ტყის კანხის
შედგებმა. აქამდის თუ ბტენის ხეობას თავი მიჰქონდა
15 მილიანთ დირბულ ფიჭუნა-ჭურთხელთვან ტეთია,
ახლა ყოველივე ეს ბ. ზეზემინის და მისი რეხის ცხის
შეოხებით სულ გაიჭეხა, სამსწლოფანხი ხეები განსაგდა
და მთელი ეს სეობა შექანა ხრადგა და ფხავ ქლდეობაო,
რომილზედგ წვიმის წყალი ისე ადარ დგება და თაქვე
მირბის, როგორც სხლდის სასურავიდან. მორბის დაბ-
ლობაში, მდინარე ტანში, ხლო უხანსენელი აზვიართე-
ბული იკლებს თვის არე-მარეზე მტებარე სოფელტყეს
კავა კარკა დრო, ვიდრე ნატყვევარ ალაგზე ისევ ტვე ც-
შენდებოდეს, ხლო მანამდე კი მოსახლე სოფლებს თავისი
უჭირთ. აქ ამის შესახებ ჩვენ არას ვიტყვით იმის შეტს,
რომ ურეში რომ კადარბუნდება — ცხა მამის კამოხნდება.

ბ. თბალაური.

ჩინეთის ამბები

ჩინეთმა მიიზყრო მთელი ქვეყნის ყურადღება.
დიდი სახელმწიფოები ჩინეთში გზავნიან გემს გემზე
და ჯარებს ჯარებზე. „დიდი მუსტს“ შეუერთდა
ჩინეთის მთავრობა და მისი ჯარები, ევროპელინი
მით ებრძვიან და ასე რომიანობა დაიწყო. ტაკუს
აღებამ მაინც სულ მთლით გააბოროტა ჩინელები

და ვერობიელთ აღარ ინდობენ. ჩინელებს ძულთ ვერობა და ვერობიელნი სულთ და გულით და ეს სიძულვილი გუშინდელი ამბავი არ არის. ჩინელის შეხედულობას ვერობაზე ნათელ ჰყოფს „ილი მუშის“ ერთი წყვირი, რომელიც ამ ეპოთ ლონ-დონშია და თავისი აზრები ერთი ინგლისური გახეთისათვის გადაუტყა. ეს აზრები არის აზრები „ილი მუშის“ და გვიჩვენებს მათი აჯანყების მიზეზს. ამიტომ აქ სიტყვა სიტყვით მოვიყვანთ მის ნალაპარაკებს. აი რა უთქვამს მას:

„ვერობის ცაილიზაცია ჩვენ, ჩინელთა, თვალში გუშინდელი საქმეა, ხოლო ჩინეთის ცივილიზაცია, პირიქით, უთვალავი ათასი წლებისაა. ამისათვის ჩვენ ეფაქროთ, რომ უკანასკნელი ორი ათასი წლით მიიწეკ ვართ თქვენზე წინ. ჩვენც გვექონდა ერთხელ, როგორც თქვენ ახლა გაქვთ, „ბრძოლა არსებობისათვის“, წყურვილი სიმდიდრის და უფლებებისა და სხვა ამისთანაები. ჩვენც გამოვიგონეთ თოფის წამალი, სტამბა და სხვა ამისთანაები. მაგრამ იმისთვის ვიცხოვრეთ ასე დიდხანს, რომ დავრწმუნებულყოყით, თუ ყველა ეს როგორი უსარგებლო არის. ჩვენც გვექონდა ჩვენი დრო ექვის, ფანატისმის და დავის სარწმუნოებაში, ჩვენც გვეყვდა ჩვენი წამებულნი. ჩვენი რეფორმაციები, ჩვენი დევნა და ბოლოს შერაცხვა — და ყველა ეს ათასი წლობით წინ. მაგრამ, როგორც უთქვო, ჩვენ გაიზარდეთ და ამავს წინ გაავსწარით. ამდენი ხნის გამოკლებამ, ამდენმა შერაცხვებმა და ნაკულევენებმა დავარწმუნა, რომ არც ერთი ის, რასაც ასე ველტოდი, ღირსი არ იყო ამის, არც ერთი ის არ ღირდა ამით. და აი, ჩვენმა ვნებებმა და თავმოყვარობამ თან-და-თან იკლეს და გაქრენ, მათალაგას გამეფდა მშვიდობიანი სურვილი ბენდიერებისა ამ ქვეყნათ და ჩვენი სარწმუნოებაც შექენა ცხოვრების ფილოსოფიათ, რომლის სისპეტაკე და ძლიერება უკანასკნელი ორი ათასი წლის ისტორიამ დაამტკიცა. ჩვენ გვწამს რომ ამ ქვეყნათ მხოლოთ ბენდიერების მოპოება შეიძლება და ამიტომ ჩვენ ბაქშებს ვასწავლით, რომ ეს ბენდიერება მხოლოთ მოკალეობის შესრულებით, ზნეობის წესების ასრულებით და ბენდიერი მეგობრების და ნათესაების ყოლით მოიპოვება. ერთი ჩინელი რომ უფრო გამბენდიერდეს მაგ. შეძლებით, ვინემ მეროე მისი ნათესავი, ის თავის თავს მოვალეთ ჩაირცხავს სიმდიდრის ერთი ნაწილი მას გაუყოს ჩვენ ჩინეთში არსოდეს მუშობას არ ვტოვებთ; მუშობას ნაწილია ჩვენი სამართებების, რადგან ის ჩვენი მოვალეობაა. ჩვენ ვგვონია, რომ ეს არის საუკეთესო ამ ქვეყნათ, ვინაიდან მხოლოთ ერთათ ერთ ამის შესახებ ვიკით რაიმე დაბეჯითე-

ბით. აი ეს არის უმთავრესი არსება და უმეცესი ენული მიზანი ჩინური ფილოსოფიის. თქვენ უმეცესება იფიქროთ, რომ ჩვენ ვიმყოფებით უმეცრებაში, სიბინძურეში და სიზარმავეში, მაგრამ გარწმუნებთ, ეს ასე არ არის; ჩვენ ვგრძნობთ ჩვენთავს ისე, როგორც ვესურს და არავის არ შეუძლია ამაში რაიმე გაუმჯობესება შემოიტანოს. და აი, ასეთ პირობებში მოღიზიროთ თქვენ, ვერობიელნი, და მოგაქვთ ის რასაც თქვენ „ახალი დევნა“ უწოდებთ. პირველ ყოვლისა მოგაქვთ თქვენი სარწმუნოება, შვილი სულ 19 საუკუნისა; გვიძულდნათ კრინის გზების გაკეთებას, რომ ერთი ადგილიდან მეორეში სისწრაფით გადავიდეთ, რომლის არც მოთხოვნა იღება გვაქვს და არც სურვილი. თქვენ გინდათ ააშენოთ ფაბრიკები და მით ჩვენი შვენიერი ხელოვნება და ხელოსნობა დაამხოთ. ყველა ამას ჩვენ ვეწინააღმდეგებით. ჩვენ ვესურს დავგეოვოთ მარტო, ჩვენ გვინდა თავისი უფლება, რომ ჩვენი ქვეყნის და მისი ნაყოფის ბატონი ჩვენვე ვიყოთ. და როცა ჩვენ ვთხოვთ აქედან წასვლას, თქვენ არა თუ უარობთ, არამედ გვეშუქებთ კიდევაც; ნათ-სადგური, ქალაქები, მიწა-ადილები მოგვეცითო. ამისათვის ჩვენ, წევრებმა „ილი მუშისა“, შემდეგ დიდი ხნის ფიქრისა, გადაწყვიტეთ, რომ თქვენი მოშორება მხოლოთ თქვენი სიყვადილით შეიძლება. ჩვენ ბუნებით სისხლის ნათხვეის მოყვარულნი არა ვართ, მაგრამ რაკი სიშარლეთ არ ჰრის, რისთვის უნდა მიგვემართა სიშარლდის აღსადგენათ თუ არ თქვენი ამოწყვეტისათვის?.

„ავიღოთ მაგ. თქვენი მისიონერები, ისინი მოღიან ჩვენთან თავისი ახლი სარწმუნოებით, რომლის შესახებ ჯერ თქვენც არ ხართ ერთი აზრის, და გექადაგებენ: თუ ეს არ იწამეთ „საუკუნო დასჯა“ მოგელითო. ისინი აშინებენ ამით ბავშვებს და მოხუცებულებს, თესენ ჩუხებს და განხეტილებას ოჯახის წევრთა შორის. ვერც ერთ ამას ჩვენ ვერ მოვითმენთ, ეს არ გვინდა ჩვენ. ჩვენ რომ თქვენი რკინის გზა და მანქანები გვინდოდეს, მათი ყოდვაც შეგვეძლო და თუ არ ვყოფილობთ — ეს იმიტომ რომ უამისოთაც კარგათ ვართ. მიუხედავათ ამისა, თქვენ მოღიზიროთ და გვიცხადებთ: გაიძულდნათ იყიდეთ ის, გსურათ თუ არა — ეს სულ ერთიაო. არის ეს სამართალი? ჩვენ ვამბობთ, ეს ერთი შეურაცხყოფაა. ჩვენ გვისაყვედურებენ იმასაც, რომ საღდათები არა ვართ. მართალია, და ეს იმიტომ, რომ განათლებული შევიქენით, ომი ბარბაროსობათ მიგვიჩნია. ჩვენმა უმაღლესმა ცივილიზაციამ ის ნაყოფი გამოიღო კადეც, რომ არც ერთი ხალხი ჩვენსათვთ არ მრავლდება. რომ გესურდეს, შეგვეძლო დანარჩენი კაცობრაობა დავგვემონინა, მარა

თუ ამას არ ვშვებთ—ეს ჩვენი მწალი ციცილიზაციის, ჩვენი ფილოსოფიის და ზნე-ჩვეულების მიზეზით. ჩვენ ვართ 400 მილიონი, და რომ ჩვენი ძალა გამოვიჩინოთ, ვის შეუძლია გაგვიმარდეს? ჩინეთმა ორჯერ განიცადა უცხო ტომთა შემოსევა. მაგრამ რა გამოვიდა აქედან? მოსულებმა დამონეს ჩინელები? არა, დამორჩილებულებმა თავის არსებაზე გათქვიფეს დამპირაჩილებელნი და მით ერთიანათ გააჩინეს. თვით ებრაელებიც კი ჩინელებათ გადაიქცნენ, რაც ასე იშვიათია იმათ ცხოვრებაში.

„ვიმეორებ, ყველა იმას, რაც დასავლეთში აღმომან აღმომანისაგან ამოვრებს, ჩინეთში არსებობის საფუძველი არ აქვს. პოლიტიკა, რელიგია, პირადი ანპარტაუნობა, ვანდილების გრძნობა, წყურვილი მიწა-ადგილების და ოქროს შეძენის არც ერთი ეს არ არის ჩინეთში. თქვენ ფიქრობთ, ჩინელი არის ბავში, რადგან ის ზარმაცი, უღარდელი და უბრალოა. ეს ერთი დიდი შეცდომაა. ჩანვლმა მოგონა ბუნდერების მოპოების საიდუმლოება; მისი ცხოვრება წყნარია, მას არაფერი არ აშოთავებს, სანამ მისი სენიდიის წმინდა არის. ერთი სიტყვით ჩვენი სურვილია: დავგანებოთ თქვენ თავი და ჩვენც დავანებებთ თავსო“.

აი ჩინელის შეხედულება ევროპაზე და ევროპელებზე. ეს ჩინელთა საერთო აზრია და რაღა ვასკვირველია, იმათ ევროპელები ძულდეთ და მათ წინააღმდეგ ხმლით ხელში გამოდიოდნენ. „დიდი მუშტის“ აჯანყება თანდა-თან ძლიერდება. მთავრობის ჯარიც ამათი მომხრეა, ევროპელებმა სახელმწიფოებმაც თავისი ჯარები ხმელეთზე გადასვეს და ასე წელა და მოულოდნელათ ჩინეთს და ევროპას შორის ომი გაიმართა. ტაუდან წასული რაზმი ინგლისის სარდლის სეიმურის უფროსობით არსად არა ჩანს. ჩინელები შემოადგნენ ქ. ტიან-ძინს და ქალაქში მყოფი ევროპელები შუაში მოიმწყვდიეს. სეიმური კი ტიან-ძინს და ბეკინს შუა ჩინელებისაგან ვარს შემორტყმული იღვა.

აი უკანასკნელი დებეშები რას იუწყებიან: 9 თვისის დეჭეშს ამბობს: შანხა. „დიდი მუშტის“ არა ორი მხრიდან მიესა ტიანძინს. ჭერ ადგილობრივ მტყორქითა უბანს დაუშინეს ტყეა და შერე უცხოელებზე შიტიანეს აერაში. რაინის გზის სადგური უმეგ რუსეთის ზარაზნებით იყო დაჭერილი. როდესაც „დიდი მუშტი“ სადგურს მიუახლოვდა, რუსებმა სროლა დატესეს. „დიდი მუშტი“ ამას არ მოკლდა. რუსეთის ტყეებამ საშინლათ დასაზარადა მტერი. „დიდმა მუშტმა“ დიდი ვნება მიიყენა ტიან-ძინის იმ უბანს, სადაც ჩინელები ცხოვრობენ. უცხო-ქვეყნელთა

ჯარი იმდენათ ძლიერა გამოდგა, რომ შეუძლებელი აღადგინების დეჭეშ, სადაც უცხო ქვეყნელები ცხოვრობენ. — შანხა. ელჭეშა სათათბიროთ შეკრებიტ. ფიქრობენ. ის კარგობება, რომ ბეკინიდან ამავე არ მოდის, გულის მომსწრეებელია. ვაჭრობის უნერების გამო 20, ათასი მუშა უღუკმა-პურით დარჩა. ელჭეშმა გადაწვეიტეს დეჭეშით მიმართის ჩიფუში მყოფ უფროს ელჭეშს და. ოსოვან, მივლანარაგონ ტაუკში მყოფ უფროს აფიცრეს. რომ დაუფურთღავ დახმარება იქნის აღმოჩინა. — ჩიფუ. 10 თვისის, ოფიციალურათ იუწყებიან, რომ ტიან-ძინის ერთთავთ დიდი ზარაზნებთან ესერან. უცხოელთა ამხანაგობების სხლეები თათქმის ყველა გადაწვეს; ამრავის საკონსულე დაჯეტეს. მოშეკლეს საჭიროა. ზარადა დიდა. — შანხა. ხუთშათის ჩინეთის ჯარმა 20 ზარაზნათ, ზრინების ტიანის წინამძღობობით, აერაში მიიტანა ტიან-ძინზე. აჭმდის ქალაქე ვერ ადეს ჩინელებმა, მგრამ ზარაზნებმა დიდი ვნება მიიყენა ქალაქს. — შანხა. 12 თვისის: ზრინმა ტრანმა დათხოვა ჩრდილოეთის ჯარის მთავარ-სარდალი ოუნგელუ და თვით ივისარ ჯარის უფროსობა. წინაწინეე კაპოზხად, ტიან-ძინში წავლ და გაუდგენი აქ მყოფ ერთ მუჭა უცხო-ქვეყნელთათ. როგორც იუწყებიან ბეკინიდან, საღაღმობატო მისიციბო ჭურ-ჭურობით მაგრათ არიან. იმათ გარს ჩინელები არტეხან, რომელთაც აერაში პერ მიუტრნათ; იქვეა აჭეთ, შომშილით ამოხეცა ცხოვთ, იმეგრანტინამ ბრძანება გასცა უცხო-ქვეყნელთა ამოწვევტის შესახებთ. — ტიან-ძინიდან იუწყებიან: მართლდება, რომ უცხო-ქვეყნელთა კონცესიების საგომების გენერალ ნინის ჯარი ესერის ზარაზნებს. უშმარებმა ბადმა ეგეზოდა, სადაც ქალეში იყვენ შეხიხნული. ტიან-ძინში 3000 უცხო-ქვეყნელი ჯარის-კაცია, რომელთაც შეუძლიათ წინამდებლობა გაუწიონ ჩინელებს. — ჩინეთის შიკრებებმა ამავე შიტიანეს ტიან-ძინიდან, რომ ტიან-ძინიდან 40 მილის მანძილზე ევროპელთა რაზმი რამდენსამე დდის განმავლობაში მხნეთ გირძდა მრავალრიცხოვან ჩინეთის ჯარსთა. ეჭეა არ არის, — ეს რაზმი სეიმურისაა. — ზეტერბურჯი. 13 თვისის: სიმხეროს მინისტრთაში ზორტარტურიანდ გრნა ოფნის გამოგზავნილი დეჭეშა ვიცი აღმინდალს ალექსეევის მიერ იუწყება: „ზოლოტოვიანი ანისიშოვი იუწყება ტიან-ძინიდან, რომ რაზმი მეტათ სოშო მდგომარეობაშია. მიმოსვლა შეწყვეტილია. ჩინეთის ჯარები ტიან-ძინს გარს ახევეა და დიდი ზარაზნებთან ესერან, რომლითაც დიდ ზარადას აძლიერენ. მოკლული და დაჭრილია 7 ოფიცერი. და 150 ჯარის-კაცი. ტყეა-წამალი ცოტა-და ეგეჭეს. ტაუკში მისვლა და ბეგინის და ქალეების გაღოვანა კატორვებულია. ეს ამავე სრულად შემოხევეთი მოგვევიდა. გენერალმა ოტესელმა ანისიშოვის საშეკლათ, რეკი ხელთ ჯარი ჰეგნება, ყველა გაცხანა. დღეს, 8 თვისის, იქვეა მქონდა, რომ ჩემი დანარჩენი მსროლელი

ჯარი სსმელოთ წავიდოდით. ეს კარგობას მაძიებებს უკიდურესი დონისძებვა ვიხარო და დაუყოვნებლივ ამ სჯდომის შეტე რაზმის ერთი ბატალიონი გაგზავნო ვიდრე ვლადივოსტოკიდან ჯარი გამოშვებულვოდას. — ბურღინი. ჩიფუში მუფთა გერმანიის კონსული აუწყებს: რომ სეაშური და ელჩები ტან-ძინიდან 20 კადლოტერამა მინდილზე იმყოფებიან, ამთ ,,დიდი მუშტი“ დევნის. სეაშურის მისაშველებითი გაგზავნა რაზმი ტან-ძინიდან 11 ოგნისს გამოვიდა. ტკუვლან გამოსუ-ღა რაზმი ტანძინში შივიდა. — ჩიფუ. 14 ოგნისა: ამ-ბობენ, რომ ჰეკინსა, და ტანძინთან თავი მოუყრა ჩი-ნეთის ჯარის 60,000 შეარადებულ კაცს. ჩინეთში მტრბურენი უნსოელნი დაეინებით დესადებენ სურვილს რომ ჩინეთში თავი მოაყაროს ყურბის ჯარის 100,000 კაცმა და შამ შირის 50,000 კაცი გაგზავნილ აქმ-ნის ჰეკინისკენ. ამთვე სურთ, რომ მიშკუ-რო ჩინეთის უკვდა ნავთ-სადღურბთან შიხსდინონ დიდი დქმოსტრატია ზღვასზე, რათა ამით ზედ მოქმედება იქნებინ ჩინეთის ამ ვაჭრებსზე, რომლებიც უაქმანში არიან. სეაშურის რაზმი დაშქრათ წავადა, თან წაიღეს ერთი ვეარის სჯვალა და თითო კაცზე 150 სრვალა ტყეა-წამალი. იმ ამბების გამო, რომ დიდ სასჯელმწი-ფთებში ჩინელებთან ბრძოლამა გაიმარჯვეს, თანდათან აღუდგება ზღასი. მოსულა ვაჭრები ამბობენ, რომ ჩიუ-ჩანგის ქუჩებში ვარჯიშობა აქვს ,,დიდი მუშტის“ დასს. აღმოჩნდა, რომ ჩინეთის ჯარის კატე მოუედიხათ ,,დიდი მუშტის“ დასისთვის ზარბაზნები, ახალი და ტყეა-წამალი. ინგლისის ელჩი ფუჩიუდან თხოულობს სასმელო გემები გამოცხადებოთ. — ჰეტერბურგი. ვიგე-ადმირალის აღუქმევის დეპუტი, ზორტ-არტურიდან 13 ოგნისს სასმელო მინისტრთან გაგზავნილა: 11 ოგნისს ბესრალი სტასურა ბრძოლით შვეიდა ტიან-ძინში და ახისთვის შეუერთდა. ზარალი მდინარე. ჯერ-ჯერობით არ ვიცი, ტიან-ძინის გათავისუფლების საქმეში სხვა ერთა ჯარმა რა მონაწილეობა მიიღო. — შინხი. ჩი-ფუდან დეპუტი აუწყებთან რომ როგორც რუსს თბერ-ფიციენტისაგან მიდებულ ცნობებიდან ჩანს, რუსეთის ჯარმა გაათავისუფლა ტიან-ძინი. რუსებს მოუვლეს 4 და დაუჭრეს 20 კაცი. სხვა სასჯელმწიფთათა შვირე რაზ-მები ტიან-ძინში რუსეთის არტილერასთან ერთათ შე-ვიდენ. — ჰეტერბურგი. 15 ოგნისა: ვიგე-ადმირალი აღუქმევე წერს სასმელო მინისტრს ზორტ არტურდ-ან 14 ოგნისს: ,,13 ოგნისს დამსს ტიან-ძინიდან გა-მოსულმა რაზმმა, რომელსაც თურთოსობდა ზილდოლეოტ-ნავი შირანსკი და რომელსაცც იყო თთხი ჩეკაი როტა და ადენიმე უნხო-ქეკინისა, განათავისუფლა სეაშურის რაზმი და ტიან-ძინში მოიყვანა. სეაშურის რაზმში 200 დაჭ-რილია. — ვაშინგტონი. აჭურმა ჩინელებმა ელჩმა ცხუნგ-ლი იაქინისაგან დეპუტი მიიღო 6 ოგნისს, რომ დიდათ სასჯელ-

მიფითა ელჩი და სხვანი უნხო-ქეკინისაგან მიდებულნი უნებელნი არიანო. დონისძებვა მიდებულა, რომ ისინი ქალაქიდან გუყვანილ იქმნენ ჯარის მცველობით. ელ-ჩებმა თხოვეს ნება-როგა, რომ ჰეკინში შემოსულეთ უნხო-ქეკინის ჯარი საჯლათო დასცველოთ; ეს თხოვნა შეწინარებულ იქნა; შემდეგ ელჩებმა თხოვეს დაძვევდ ჯარის გაძლიერება მტრამ ეს თხოვნა ჯერ არ იქნა შეწინარებულა“.

ამ ნართო, ტიან-ძინი გათავისუფლებულია, სემპურის რაზმიც ნახულია და ჰეკინის ელჩები ჯერ-ჯერობით უდნებლათ არიან. ჩინეთის მთავრო-ბას მოუწყვეია ლიპუნგ-ჩანგი, წინანდელი კანც-ლერი ჩინეთისა და მისთვის მიუზღვია აჯანყების ჩაქრობა და ევროპიელებთან მოლაპარაკება. მეორე მხრით, ევროპიელთა დიპლომატებს მოლაპარაკება ჰქონებიათ, ჩინეთის დედოფელი ტახტიდან გადაა-ყენონ, გაამეფონ რეფორმების მომხრე ახალგაზდა იმპერატორი, რომელიც დედოფალმა ამას წინეთ ტახტიდან გადააყენა, მას მისცენ რეფორმატორი მინისტრები და ასე ევროპის გზაზე დააყენონ ჩი-ნეთი. მაგრამ ,,ღლი მუშტი“ ამათ არ სურთ არცერთი ეს და ამიტომ მოსალოდნენლია, რომ არცე-ლობა, ომი და განხეთქილება თანდათან გაძლიერ-დება.

ჯეაგნეთი და ჯეაგნელი.

III

(გაგრძელება) *

ცხოვრების გაუმჯობესების სურვილი ცოცხათ თუ ბევრთა საქართველოს ყოველ კუთხეს ეტყობა და ჯეაგნელ გლეხს რალმ დაუკარგაო, შეიძლება თქვას მკითხველმა. და მართლაც ის აღმიაჩნი, რომელსაც რაზმა, რომ წინ-მსვლელობის სურვილი აღამიანის ბუნების ორგანულ, აქტიურ თვისებას შეადგენს, ამ ვარცხობებს ვერაფრით ვერ ახსნის. თუ კი აღამიანს თანდაყოლილი აქვს უკეთესი ცხოვრებისაგან მისწრაფება, ჯეაგნელი გლეხ-ს ბუ-ნებაში რატომ ვერ ცხედავთ ამ თვისებას? მაგრამ საქმე იმაშია, რომ აღამიანის ბუნებაში არაერთი თვით არსი, დამოუკიდებელი მისწრაფება არ არის უკეთესი ცხოვრებისაგან, რომ ეს მისწრაფება ერე-კვბოდეს მის წინ, და, თუ ის მიანიც სულ წინ იწევს, ცდილობს ცხოვრების გაუმჯობესებას, ამის მიზნითა აღამიანის გარეშე არსებული პირობანი და არა მისი საკუთარი ბუნება. აღამიანს მუდამ თან

* იხ. ,,კვლი“ № 23.

დასდეს ერთი ძლიერი თვისება: ის ცდილობს, თავისი ცხოვრება რაც შეიძლება კარგათ მოაწყოს, მაგრამ ეს „რაც შეიძლება კარგათ“ ერთს ვიწროთ ესმის, მეორეს ფართეთ, იმის და მიხედვით, თუ ვინ როგორ საზოგადოებრივ განწყობილებაში ცხოვრობს. როდესაც თფილისიდან მოსულმა მთაულმა მეორეს ერთკვლ მეფეს სადილის ქება დაუწყო, მსმენელმა აღარ დააცალა და წერწყენიარულმა წამოიძახა: ვრცელე უსათუთო ყოველ დღე პიტალო დუმას ქამოს; აშკარაა ამ მთიულს ვერც კი წარმოედგინა, რომ ქვეყანაზე პიტალო დუმაზე უკეთესი საქმელი ყოფილიყო. ჯავახელი გლეხი ცხოვრობს სიბინძურეში, მუდოსავით მზეს ემაღლა, საქონელთან ერთათ ერთ ჯერ ქვეშა აქვს ბინა, მისი საზრდო წყალი და ქერის პურია და ის ასეთი ცხოვრებით სრული კმაყოფილია; გადმოიყვანეთ აქ მაგალითათ ხონელი გლეხი, აცხოვრეთ ასე და წლის თავამდე ჯავრსა და მწუხარებას გადაწყება. აღამიანის მოთხოვნა და მისწრაფება დამოკიდებულია საზოგადოებრივი ცხოვრების მდგომარეობაზე; როდესაც ცხოვრება განუვითარებელია, დაბალ საფეხურზე დგას; აღამიანი სრული კმაყოფილია თავისი ხვედრით; სანამ საქროება არ დაანახევებს მას ასეთი ცხოვრების ნაკლებეანებას და არ დაატანს ძალას უკეთესი ცხოვრების მოპოებისას. თუ ჯავახელი გლეხი ნავეშობაც კმაყოფილია და თავისი მიწური სხვის ოდებს ურჩევნია, ამის მიზეზი თვით აქაურ საზოგადოებრივ ცხოვრებაშია, ანუ სოციალურ პირობებში. აქაური ცხოვრება სასულიადო პატრიარქალურია, წარმოება მხოლოდ ნატურალური, კაპიტალი მხოლოდ საჩარჩო; დაიწყეთ მიწის მფლობელობიდან. აქაური მიწის მფლობელობა ბევრით განირჩევა იერეთისა ჭ ქართლ-კახეთის მიწის მფლობელობისაგან. სანამ ეს კუთხე ქართველი მეფეების ხელში იყო, უმეტელია ბატონყმობა აქაც იქნებოდა, მაგრამ მგონი შევიღმეტე საუკუნეში ეს კუთხე ოსმალებმა დაიპყრეს და ძველი ბატონყმობაც შეიცვალა: ოსმალებმა მიწა დაურიგეს ფაშებსა და ბეგებს, გლეხები კი მათ მიწაზე ცხოვრებდნენ და მიწის მესპატრონის სასარგებლოდ მხოლოდ ღალას იხდიდნენ. როდესაც მერცხლა-ათე წლებში ეს კუთხე რუსეთმა შემოიერთა, აქ არსებობდა ორმოცი ათას კომლიდელ სომხები გადმოსახლა. ფაშების უმეტესი ნაწილი ოსმალეთში გადავიდა და მათი მიწები ან ხაზინას დარჩა ან აქედე იყიდეს თითო-იორი პირმა, რომელთა ჩამომავალი დღეს აქ შეადგენენ მდიდარ მემამულეებს. ამ მემამულეთა რიცხვი მცირეა: ისინი არიან სომხები და გამაჰმადიანებული ქარ-

თველი თავადები — დღეს ბეგები. მიწის ერთი წილი ამათ ეკუთვნისთ, უმეტესი კი ხაზინას. მემამულე გლეხების უმეტესობა აქ სახაზინოა, ესენი ცხოვრობენ სახაზინო მიწებზე, — ამათ კერძო საკუთრება არ გააჩნიათ; უმცირესობა ბოგანოა, რომლებსაც საკუთარი მიწა არ გააჩნიათ და მემამულეთა აღვინლებზე ცხოვრობენ. კერძო საკუთრების მექონე გლეხები მთელ ჯავახეთში მარტო ორ სოფელშია. სახაზინო გლეხებს შუათანა რიცხვით 3—4 დესიანტინა მიწა აქვთ თითო მოსახლეს, ისინი სარგებლობენ ამ მიწით, მხოლოდ გაყიდვის უფლება არა აქვთ და იმტრომაც ასეთი მიწა კერძო საკუთრებათ არ ჩათვლება, — მისი პატრონი სახელმწიფოა. წინეთ სახაზინო გლეხები ყოველ ექვს წელიწადში ხელ-ახლა იყოფდნენ ხოლმე მიწას, გარდა ნაფუხრებისა, დღეს კი მდიდრებს ღარიბები დაუჩაგრიათ და ეს წესი მოსპობილია; ამის გამო ზოგს ბევრი მიწა ჩაუგლია ხელში, ზოგს იმდენიც აღარა აქვს, რომ წლის საყოფი სარჩო მოიყვანოს. ამის გამო მდიდარსა და ღარიბ გლეხებს შორის უკმაყოფილებაა; უკანასკნელნი ცდილობენ, ისევ ძველებური წესი აღადგინონ ე. ი. ყოველ ექვს წელიწადში მიწის ხელ-ახალი გაყოფა, მდიდრები კი ამის წინააღმდეგი არიან. სახაზინო გლეხების უმეტეს ნაწილს სომხები შეადგენენ. ის გლეხები, რომლებსაც მე ბოგანო ვუწოდებ, ცხოვრებენ მემამულეთა მიწაზე, საკუთარი მიწა მათ არ გააჩნიათ. მემამულეს აძლევენ მოსავლის მეათედს, აღვინლებს ყოველი სოფელი თვითონ ანაწილებს თავის წევრებს შორის და ყოველ ექვს წელიწადს ხელ-ახლა იყოფენ. რასაკვირველია გლეხს უფლება არა აქვს ეს მიწა გაჰყლოს, ხოლო მას შეუძლია მემამულეს ნებადართვით სხვას ვადასცეს. ბოგანონი უმეტესათ ქართველები და თათრები არიან. ყოველ სოფელს დატოვებული აქვს საერთო საბაღაზე, ყავს საერთო მწყემსები. შევიდეთ ახლა აქაური გლეხის ოჯახში. აქაური ოჯახი მეტათ დიდია: კერძო საკუთრების შემენის სურვილის ასეთი პატრიარქალური ცხოვრება ვერ დაჰბადებს და ამიტომ გაყოფაც ძალიან ძვირია. ხშირათ შეხვედებით ოჯახს, რომელიც შედგება ორმოცი სულისაგან, არიან ისეთი ოჯახებიც, რომლებიც 70-ზე მეტ წევრს შეიცავენ! ოჯახში არის ერთი უფროსი, ყოველ საქმეს ის განაგებს, დანარჩენი წევრები მას ემორჩილებიან; სადილათ პური ჯერ მან უნდა გატყოს. არაყი უმოდ მან უნდა დალიოს, სტუმარს ის უნდა მიეგობოს და სხვა. ვასათხოვარი წევრის გათხოვება ან საცოლოს დაცოლიანება მისი საქმეა. ის ქალის დაუკითხავათ შოულობს სიძეს, ვაჟის დაუკითხავათ სარძლოს.

არის ისეთი ოჯახი, რომელსაც ვალიდან თავი ვერ დაუღწევია, არის ისეთი, რომელსაც ას თუმწონითა აქვს გავალებული, მაგრამ მდიდარსა და ღარიბს ერთმანეთში ვერაფრით ვერ გააჩვენებ; ვერ შეხედვით აქ ისეთ მრავალ ფერობას, როგორც ქვემო იმერეთშია. იქ ღარიბი ქონის გვერდით წამოკეცილია შვენიერი ოდა, რომელიც გლვებს ვკუთნისა. აქ კი ყველა სახლი მდიდარი-საც და ღარიბისაც გარედანაც და შიგნითაც ერთნაირია. ქვემო იმერეთში გლვებს ტანისამოსით ვეღარ იცნობთ: იქ ზოგი ვერობიულათ იცვამს, ზოგი თავად-აზნაურობას ვეჯობრება ჩერქეზულათ კობტათ ჩაცმაში. აქ კი ყველა ერთნაირათ ცხოვრობს, ყველას ერთნაირა ფრიად მრტირე მოთხოვნილება აქვს, ყველა ერთნაირათ იცვამს და იხურავს.

აქაური გლვების ერთათ-ერთი ხელობა ხენათესვა და მწყემსობაა. ვერაერთად დარგს წარმოებისას, ან შინათ მრეწველობისას აქ ვერ შეხედვით. ერთი სიტყვით ცხოვრება და ოჯახი აქ ნამდვილი პატრიარქალური და სწორით ასეთი პირობების ბიალია, რომ აქაური გლვები დღეს-დღეობით ემაცოფილია თავისი ბედის და არავითარ სურვილს არ იჩენს წინმსვლელობისას. მაგრამ აქაური ცხოვრების პირობებიც იცვლებიან, თუმცა ერთობ ნელა და, ვინ იცის, ჯერ რამდენი ღრო გაივლის, სანამ აქაური ცხოვრება პერსპექტივას იცვლიდეს, სანამ ვერობიულ ცხოვრების ნიშნები აქც თავს იჩენდენ. რომ იჩენენ, ამაში კი ეჭვი არ არის; გლვებმა აქ აღარ არის ერთფერი. — ზოგი ფულის პატრონი გამხდარა და ახლა მეფავს შერობს, უმეტესობა დავალიანებულია. მოგვსენებთ, ერთი კუთხე თუ გავითარებულია, მეორესაც ძალას იტანს გავითარების გზაზე შედგება. საქართველოს დანარჩენი კუთხეები ჯავახეთსაც ნელა-ნელა თავის კალაპოტში ითრევენ, დაუმატეთ სახელმწიფოს მოთხოვნილება, რომელიც აქაურ გლვებს მძიმე ტვირთათ აწევება; საქართვება თანდათან იზრდება, გლვებობის უმეტესობა ვალში ვარდება, ძველ ვალს ახალი ემატება, მეფავსებების ხელში ეს ვალი ერთობ სწრაფათ მსხვილება. ოფიციალურათ გამოაშკარავებულია, რომ საქართველოს არც ერთი კუთხე არ არის ამდენათ დავალიანებული, როგორც ჯავახეთი. რასაკვირველია, ჯერ ერთი კაცის გაპირებვაც სამწუხაროა და მით უმეტეს მთელი მახრის, მაგრამ საქირეების ასეთ ზრდის ის ნაყოფიერი შედეგი მოპყვება, რომ ჯავახელი გლვები იძულებული იქნება გაწყვიტოს ის ჯაჭვი, რომლითაც ასე მაგრათ არის მიკრული თავის მიწაზე, გავიდეს გარეთ და საკუთარი ცხოვრებისა და მდგომარეობის გაუმჯობესობისათვის იზრუნოს. ეს ჯაჭვი უკვე დღეს სუსტდება

თან-და-თან: აქაური გლვები, როგორც ქვემო იმერეთის გლვები, ისე სომხები და თათრებიც ნელა-ნელა მდიდრებიან ჯავახეთს და ქიათურაში მიდიან საიუშოთ. რალი ჯავახელი დაიძრა და თავის მიწას მოშორდა, მალე ქიათურასაც გაცილდება, მოპკიდებს ხელს ვაქრობასა და მრეწველობას, გააუმჯობესებს თავის თავსა და თავის ცხოვრებასაც და მაშინ ვეღარავინ ეტყვის მას: ბინძური ხარ, ზარმაცი, უზრდელი და გონება დახშულია.

ი. გომართელი.
(შემდეგი იქნება)

შენიშვნა

ბ-ნი ნ. თავდგირიძე სამედიკორო სამართალში მიწვევს, როგორც ფაქტურ რეაქტორს „გვადისს“. თანახმა ვარ. მას თავის შედარებათ დაუნიშავს ბ. იაგო ლუღაძე და ბ. ვარდადი ჭიჭინაძე. მე ჩემი მხრით ვნიშნავ ბ. იაგო ჯაბადარს და ბ. ალექსანდრე შტიცელვს, რადგან უფვე ენობას მას შედარებოთ. თხზვე ესენი ამ ქაზათ თფილისში იმყოფებიან და იმედას ამ საქმეს ამ ოგის კანვალადე კანსქაინ და კამიანხადკენ. მე შათ ვთხოვე ზირედე ეოფელის დანდონ გადკრალა და კატეგორიული მსჯავრი აძღრულ კიხისას შესხავს; აქ ამ მეუნდა ვოფ მართალი და ან ბ. თავდგირიძე, აქ შესწამსაუსხია არ შეიძლება და იმედას ვერ შედარებოთ შეიძლებენ. რაც შეეება სკანს შათი მსჯავრისას, რომელიც ასე გაურთულებათ ბ. თავდგირიძეს თავის წერალში, კარგეული იქნება ცალკე წერილში, რომელსაც მე შათ წარუდგავენ. მე აქ აღარ შეეება ბ. თავდგირიძის წერილის ნაშლევ. მე ვაღრ მხარეს; არც იმას, რომ მე უთომ რადაც „ხრისს“ მივმართე. უფველივე ამას გამოარევევენ შედარებოთ.

ნ. გორდანი.

წარილი რედაქციის მიმართ

შხომო სისარულმა აღმოცტა რიცა წაეკითხე „გვადისს“ № 28-ში მოთავსებული კარესწინდენცია შესახებ ამაშის; დიდი ხნის ს. ამაშზე არ თქმულარა ეუნხალ-ვახუტეში და ახლა ბ. „კ-გუწარია“, აღმოჩნება შირასეულათ. ის წერს რომ „ს. ამაშის ითვლება 3008—4008-დე კომლი მისახლე“-ო, როდესაც გამულარაის სიათ ითვლება 296 კომლი მისახლე. მაშ 2712 კომლი მისახლე რომელი თქვენი სობრძხებდღან გადმოსახლეთ თქვენგან ნათლათ დწეროდ ს. ამაშში? მერ წერთ: „სკოლა აქურ სწავტადობას კია ხნია არ უნახავს, არც არავის ახსოავს აქ სკოლა და აღარც

გახსენება უნდათ“...თ, მხოლოდ 1897 წ. ზრინებრეკამ ბ. ბ. ქოაგამ გახსნა სამრეველო სკოლა, მან დაუწყო ბავშვების სწავლებას“...თ და უნდადეს სასწავლებლის დაარსებას შეუდგეს. ბ. ნ. ქოაგას შვილებიერთობით ს. ანაშაში გახსნილ იქნა ერთ კლასიანი სამშინსიტროს (და არა სამრეველო) სკოლა 1898 წ. 1 იანვარს, სადაც სწავლობს 85 მოსწავლე; ბ. ნ. ქოაგას იფქრთა აქვს ერთ-კლასიანი სამშინსიტროს სკოლა გადაკეთოს თრ-კლასიან სკოლათ, რომლისათვისაც შენიშობაც დაწე-ბული და ნახევრამდე ამქნებული. აგრე ზურუნავს ბ. ნ. ქოაგა სკოლისათვის და ამ წინარ კეთილ ზინს შეე-ნის ქება-დიდება შეტრებულთაგან და არა ამისთქმს: „...შეუღ-მა აბრუნების ჩვენნი ნივლოლოზი სოფელსა, როკორა-თაც თვეწ წერთ. ბ. „...გუჩიაავ“. რომ აბამის სა-ზოგადოებას კია ხანია სკოლა არ უნახავს და თუ ეხ-და ბარტონი ნ. ქოაგას შვილებიერთობით დაწინადა ერთ-კლასიანი სამშინსიტროს სკოლა და თუ იფქრთაც აქვს ესეც გადაკეთოს თრ-კლასიან სკოლათ, ამისთანა ზინს რა ექოდება თქვენნი აზრით, სოფელის უკუღმა მბრუნებელი თუ წადმა მბრუნებელი? დეე შეითხველებმც განსაუროს ეს. გარდა ამისა სამრეველო სკოლა არსებობს 1881 წ., რომლის დაწრება კეთონის გარდაცვალებულ ქ. ნოდანს, აბიცა თქვენ არ გცოდნათ, მარა ამ ძველ ამბებს ვიდა ჩივის, რომ ახალი მანც გცოდნოდათ! თქვენ ამბობთ: უკვილი განდა, სოფელი განახვევდა, უკვილი დღესაც არ გამქრალა, ერთი ამრეული არ მოუყვანიათ, და ასე უნატრონით არის სოფელი და სხ.; 1898 წელს ნოემ-ბრის თვეში განხდა უკვილი და 10 ივნისამდე 1899 წ. გარძელდა, ზომიერა მამხივე იქნას მიღებული ად-გილობრავი მთავრობის მიერ, როკორც ეს ხანს 1898 წ. საქმიებისგან, მაგ. 21 ნოემბერს № 598, 3 დე-კემბერს № 621, 8 დეკემბერს № 633, 12 დეკემბერს № 667, 27 დეკემბერს № 681... და ასე 10 ივნის-სამდე 1899 წ. ადგილობრავი მამხილებისსაგან იგზავ-ნებოდა რაბორტები და ვედომოსტები ბ. ზრინტაიან და სსსოფლო ექიმთან ვიდრე ესენი დაცნობოდა. 1898 წ. მობრანდა სსსოფლო ექიმა ბ. ხოვერა ზომიების მისაღებათ, ხოლო თერმლები და ამრეულით თეკობით და თრთეკობით იუვენ განქრებული სოფელში: უნდო-დან მცხოვრებლებს და დებულობადენ ეოველეკარ დასაც-ველ ზომიების რის შემწეობითაც დაწინადა უკვილი.

აი ნამდვილი ამბავი, ხოლო ის კი მოგონილია, რომელსაც ბ. კორესონდენტია წერს.

ს. აბაშა. იანტ.

ბ. „ჩორას“ ერთი მისი ჭიათურელი ატენტის სსშე-ლებით ახლა აღარებს („იგ.“ № 121) უკვილი ჩვენ კანვე მოღვათემე კავებათევა და ზრინტრესე ხელი მო-გვაწერისას იყ, რომ არც ვაუკვითხავს ის წერდია. ეს ერთი დიდი ცილის-წამებაა. ეს „ჩორას“ ჩვეულებ-ბრავი ტყუილებია და შეტე არათეერი. კარგი იქნება „ჩორას“ ვითომ და ჭიათურელი კორესონდენტია გა-ზიანებადებდეს სასელს და გვარს იმისთან, ვინც აბორ-ეკობით მოაწერს ხელი ზრინტრესის ქაღალდს, ეს ბამან ცავიებთ, სა მამარლას შურჭული ბრძანებთან „ჩო-რას“ და მის მიერ ასე უბათ ადებული „იყერას“. ჩვენ გამოთქვით ის აზრი და შეხედვლება „ახლამოსულის“ წერალების შესახებ, რა აზრის და შეხედვლების დღესაც ვართ და რამდენიც უნდა გვებანდოს და გვაგინოს ბ. „ჩორამ“ და მისმა ჭიათურელმა ატენტმა, ჩვენ ჩვენ რქმენას და აზრს არ შევდელით. ჩვენ ამით ვსწობთ უო-ველსვე დაზარას „ჩორასთან“ და მისთანაებთან. ცი-ლის წამება „ჩორასია“ ამითაც ამკარას და ასეთ კც-თან ბაასი ჩვენნი საქმე არ არის.

9 ივნ. დ. კათაურა. ნ. ჩიჩუა, მ. კალანდძე.

ამ წლის 20 აპრილს განხსნა
ქ ა ლ ა ქ ი ს
საგარო ვაჭრობის დარბაზი

სოლოლაქისა და რტიშვიის ქუჩების კუთხეში,
თ. ბებუროვის სახლში.

ამ დარბაზში მოხდება ხოლომე ვაჭრობა ყოველ გვიარ მოძრავთა ქონებათა, თანახმათ სახელმწიფო დაწესებულებაში მოსამსახურეთა, საკრედიტო დაწესებულებათა, დამგირავებულ კასათა და კერძო პირთა თხოვნისა.

საჯარო ვაჭრობა მოხდება ხოლომე შენობის დარბაზში, მაგრამ ესევე ვაჭრობა შეიძლება მოხდეს ნიეთების მეპატრონეთა სახლში, დუქნებში და მალაზიებში.

დაუწროლებითი პირობები საქონლის გასაყიდათ დანიშნისა, მისი შენახვისა და საზოგადოათ ყოველივე პირობა „საჯარო ვაჭრობის დარბაზისა“ მსურველებს შეუძლია შეიტკოს ზემოხსენებულ დარბაზში.

(5-5)

საუწყებლო ნახატებანი უწინადა
„X E X O L O“
რედაქციაში ითიდება ძალიან დაკლებულ ფასზე
უკვლა წლებისა (1890-1899 წ.წ.)

ღია ვ ა რ ი ლ ი
იყერის“ რედაქციის მიმართ
ღმა წლის „უკვლის“ მე-19 ნომერში სამდურავო გამოთქვით ბ. „ახლამოსულის“ წერალების გამო.